

ЧИТАТИ – ЩОБ ЗНАТИ, ЗНАТИ – ЩОБ ПЕРЕМАГАТИ!

У К Р А Ї Н И

ВІЙСЬКО

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

С. 6

МАРШ НОВОЇ АРМІЇ

ЩО СЕКРЕТИТЬ
ВІЙСЬКОВА ТАЄМНИЦЯ?

С.14

СУД
ДЛЯ «ІУД»

С.32

«ЛІЛІ МАРЛЕН»
І ЛІЛІ ПУТ

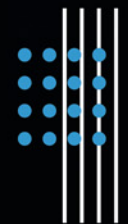
С.62

INVICTUS GAMES

SYDNEY 2018

TEAM UKRAINE

МИ — НЕСКОРЕНІ!

**ЗНАЙОМТЕСЬ ЗІ ЗБІРНОЮ УКРАЇНИ
ІГОР НЕСКОРЕНИХ 2018**

СІДНЕЙ, АВСТРАЛІЯ 20-27 жовтня 2018

INVICTUSGAMES.IN.UA

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Міністерство
оборони
України

Міністерство
соціальної спільноти
та територіального
розвитку України

Міністерство
інформаційної політики
України

Міністерство
соціальної спільноти
та територіального
розвитку України

Міністерство
соціальної спільноти
та територіального
розвитку України

Міністерство
соціальної спільноти
та територіального
розвитку України

Міністерство
соціальної спільноти
та територіального
розвитку України

КООРДИНАЦІЙНИЙ ЦЕНТР

Адміністрація
Президентства
України

ЗМІСТ

- 2 | **АКЦЕНТИ**
- 6 | **НАША НЕЗАЛЕЖНІСТЬ**
«Марш нової армії»
- 8 | **НАМ Є ЧИМ ЗАХИЩАТИСЬ!**
Гаубиця «Богдана»: «натівський» стандарт
- 10 | **РЕПОРТАЖ З ПЕРЕДОВОЇ**
На «нулі» біля Зайцевого
- 14 | **РЕФОРМА ЗБРОЙНИХ СИЛ**
Що секретить військова таємниця?
- 20 | **АДРЕСИ МУЖНОСТІ**
«Зоркій» Суворов
- 24 | **СПОГАДИ З ПЕРЕДОВОЇ**
Озброєні до здорових зубів
- 28 | **ТВОЇ ДОНЬКИ, УКРАЇНО!**
Заради життя кожного
- 32 | **ДЕРЖАВНА ЗРАДА**
Суд для «Іуд»
- 36 | **ПРАВДИВЕ СЛОВО – НАША ЗБРОЯ!**
«Найкращий вірш ще ходить на свободі...»
- 38 | **ПЕРСПЕКТИВИ ЧЛЕНСТВА**
Спростувати міфи про НАТО
- 44 | **МЕДИЧНИЙ ФРОНТ**
Легендарний 61-й
- 48 | **МИЛОСЕРДЯ ПОРУЧ**
Місія капелана
- 52 | **ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ**
Канікули в камуфляжі
- 58 | **ПАТРІОТ**
Справжній Герой України
- 62 | **СМІЄМОСЯ, БО СМІЄМО**
«Лілі Марлен» і Лілі Пут

10 | **НА «НУЛІ» БІЛЯ ЗАЙЦЕВОГО**

44 | **ЛЕГЕНДАРНИЙ 61-Й**

52 | **КАНІКУЛИ В КАМУФЛЯЖІ**

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Засновник:

Міністерство оборони
України

Адреса редакції:

01015, м. Київ, вул. Московська,
45/1, корпус 33

Телефони редакції:

(044) 280-60-28, 280-60-45
mail: viysko2012@ukr.net

Електронна версія:

<http://www.viysko.com.ua/>
© «Військо України», 2014

Підписано до друку:

28.08.2018 р.
Наклад: 2500

Віддруковано:

ТОВ «Ландпрес»
Передплатний індекс: 74101
Передплату можна оформити
в усіх поштових відділеннях
зв'язку

Свідоцтво про державну

реєстрацію:
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Головний редактор:

Валентин БУРЯЧЕНКО

Заступник головного

редактора:
Андрій МИРОНЧУК

Відповідальний секретар:

Вячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Начальники відділів:

Олександр БІРЧЕНКО,
Ігор ПАРУБСЬКИЙ,
Валерій ВОРОНЧУК

Спеціальні кореспонденти:

Сергій БАСАРАБ,
Олег СУШИНСЬКИЙ,
Галина ЖОЛТКОВА,
Олег ЯНОВСЬКИЙ-ШПАК

Кореспонденти:

Валерія СОКОЛІК,
Олександр ПАНЮКОВ,
Дарія МАРКЕВИЧ

Літературний редактор:

Олена ПОЛЯНСЬКА

Редакція не несе відповідальності за зміст повідомлень інформагентств і може друкувати статті, не поділяючи поглядів автора. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Роботи (фотознімки, статті, малюнки, тексти та інші матеріали), які прийшли на адресу редакції, не рецензуються і не повертаються. Передрук матеріалів чи будь-яке інше їх використання можливе лише з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст реклами відповідальність несе рекламодавець.

Президент Петро Порошенко в День Державного Прапора України взяв участь в урочистій церемонії підняття Державного Прапора, що відбулася у Дніпрі.

Ще сто років тому це знамено стало офіційним стягом Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки, які об'єдналися в соборну державу.

І, як підкреслив Президент, День Державного Прапора напередодні Дня Незалежності Україна відзначає абсолютно не випадково.

– Логіка в цій послідовності – залізна. Саме під синьо-жовтими кольорами з покоління в покоління ми, українці, боролися і боремося за власну свободу і волю України, – наголосив Петро Порошенко. – І саме з ним ми добилися зрештою Незалежності і відновили власну державу 27 років тому!

За словами Президента, під синьо-жовтим стягом захищали барикади на Майдані і ним вкривали загиблих Героїв Небесної Сотні, з ним наша армія 2014 року звільнила від окупантів більшу частину окупованого Донбасу.

– Синьо-жовті стяги майорять над звільненими містами і селищами, на бойових машинах, блокпостах, над бліндажами. Вони не лише нагадують про обов'язок захищати рідну землю. Вони стали для наших воїнів оберегами і

БУДІВЕЛЬНИЙ ПРОЕКТ ДЛЯ КОНТРАКТНИКІВ

Як вже повідомляло «Військо України», у Збройних Силах триває масштабний проект з будівництва гуртожитків для контрактників. Житло, а це 184 гуртожитки для майже 23 тисяч військових, будуватимуться в різних регіонах та місцях країни. На сьогодні вже 72 будівлі знаходяться на етапі зведення стін, а у деяких закінчуються роботи з облаштування фасаду.

Реалізація проекту відбувається за дорученням Президента – Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України Петра Порошенка та перебуває під постійним контролем керівництва Міністерства оборони. Треба підкреслити, що цей проект є наймасштабнішим будівництвом житла для військових за всю історію української армії.

Наприклад, у Рівненському гарнізоні вже завершено комплекс

підготовчих робіт в межах «нульового циклу» будівництва казарми поліпшеного планування для проживання військовослужбовців військової служби за контрактом оперативного командування «Захід».

– Визначені графіки та терміни виконуються згідно планів, бюджет нового об'єкту складає 18 мільйонів гривень. Введення в експлуатацію цієї будівлі з окремим виходом в місто на вулицю Коцюбинського сплановано вже до кінця 2018 року, – розповів начальник квартирно-експлуатаційного відділу м. Рівне підполковник Андрій Чухіль.

Треба також зазначити, що в Рівненському гарнізоні навесні цього року в одній з військових частин вже переобладнали казарму на гуртожиток для проживання понад 100 контрактників.

символами нашої з вами спільної майбутньої перемоги, – сказав Петро Порошенко.

Президент нагадав, що у Національному музеї історії України у Другій Світовій війні створена велика експозиція, в якій зберігаються 43 сучасних стяги, що пропали димом та посічені кулями. Кожен з них має свою бойову історію. Серед них – прапор, який установили над входом до старого терміналу Донецького аеропорту. І прапор, що височів над позиціями 93-ї бригади Збройних Сил України на шахті «Бутівка-Донецька».

– Державний Прапор – житворне та об'єднуюче начало. Він, незалежно від національності, мови, релігії гуртує нас в одне єдине ціле – українську політичну націю. Він об'єднує українців усього світу! – наголосив Президент.

КОЛИ КАЛІБР МАЄ ЗНАЧЕННЯ

На базі Державної акціонерної холдингової компанії «Артем» відкрито нову лінію з виробництва важких боєприпасів. Для запуску серійного виробництва великокаліберних боєприпасів закуплено нове сучасне виробниче обладнання. Наразі планують виготовляти 18 тисяч боєприпасів на рік. Однак наявна технічна база дозволяє збільшити потужності виробництва до 360 тисяч снарядів на рік калібру 152 мм, які призначені для артилерійської системи «Гіацинт».

Снаряди проходять багатоступеневу перевірку якості, яка включає понад 10 перевірок на всіх етапах виробництва. Поки що вироблятимуть боєприпаси лише для потреб Українського війська. Однак пізніше у компанії планують працювати на замовлення іноземних країн.

152-мм снаряди для «Гіацинту» вже успішно пройшли визначально-відомчі випробування. Завершальний етап відбувся на військовому полігоні у Чернігівській області. Були здійснені постріли на максимальну дальність, які довели відповідність снаряду всім вимогам. А за результатами всіх випробувань, які стартували ще на початку цього року, прийнято рішення щодо постачання нових снарядів до Українського війська.

Виготовлення боєприпасів для «Гіацинту» є першим етапом у відповідній цільовій програмі. На наступних етапах отриманий досвід та відпрацьовані технологічні та виробничі процеси дозволяють перейти до виробництва снарядів і для інших артилерійських систем у калібрах від 100 мм до натівського калібру у 155 мм.

«NOBLE PARTNER-2018»

Близько 100 морських піхотинців Військово-Морських Сил ЗС України разом з військовослужбовцями країн-членів та країн-партнерів НАТО мали змогу вдосконалити професійний вишкіл під час щорічного багатонаціонального навчання «Noble Partner-2018». Головна мета маневрів, що пройшли в Грузії, – координація та взаємодія підрозділів країн-членів та країн-партнерів НАТО.

На навчаннях військові відпрацьовували елементи тактичної підготовки за стандартами Альянсу, удосконалювали навички щодо ведення бойових дій у міській місцевості та штурму з висадкою з гелікоптерів, зачисткою приміщення, евакуацією поранених з місця бойових дій, звільнення заручників та їх переміщення до безпечного місця.

Під час активної фази навчання українські морські піхотинці відпрацьовували практичні дії щодо оборони гірської місцевості та знищення умовного противника.

НАШ РЕЗЕРВ

Резервісти оперативного резерву першої черги окремої артилерійської бригади ВМС Збройних Сил України протягом серпня брали участь у навчальному зборі.

Його програма досить насичена та дозволяє, аби кожен резервіст міг закріпити й удосконалити свої знання і навички за спеціальністю та за необхідності гідно виконати завдання за призначенням. Наприклад, резервісти виконали бойові стрільби із закритих вогневих позицій.

Командувач морської піхоти ВМС ЗС України генерал-майор Юрій Содоль, під керівництвом якого проходив захід бойової підготовки, наголосив на важливості проведення таких навчальних зборів.

РОЗМІНУВАННЯ ПО-КАНАДСЬКИ

З вересня 2015 року триває підготовка військовослужбовців Збройних Сил України навичкам оператора та помічника оператора зі знешкодження саморобних вибухових пристроїв, яка відбувається в рамках навчально-тренувальної місії операції «UNIFIER», що є допомогою збройних сил Канади у підтримці сил безпеки в Україні.

У серпні канадські сапери офіційно передали повноваження щодо здійснення Програми підготовки спеціалістів зі знешкодження саморобних вибухових пристроїв військовослужбовцям Центру розмінування Головного управління оперативного забезпечення Збройних Сил України.

Відтепер, підготовка фахівців з знешкодження саморобних вибухових пристроїв відповідно до стандартів держав-членів НАТО, повністю буде здійснюватись українськими військовими саперами. У той же час, канадські інструктори продовжать своє перебування в Центрі розмінування вже в ролі консультантів та спостерігачів.

– Знання та професійні навички, яких ми набули під час проведення курсів, допоможуть не лише нашим військовослужбовцям при виконанні бойових завдань, а й врятують від вибухонебезпечних предметів цивільних мешканців найгарячіших точок України та світу, – зазначив начальник Центру розмінування полковник Володимир Родіков.

ВПЕРШЕ У ВІЙСЬКУ

Збройні Сили України отримали унікальні комплекси перевірки якості продуктів харчування. Комплекс складається з двох лабораторій – бактеріологічної та ветеринарно-санітарної експертизи. Обладнання здатне визначати якість продуктів харчування та їх відповідність встановленим стандартам та нормам. До речі, ці лабораторії – єдині в країні, і наразі є тільки в українській армії.

– Ми закупили перші три мобільні комплекси, які забезпечать швидке, від 45 хвилин до однієї доби, визначення якості харчування, – зазначив Міністр оборони України генерал армії України Степан Полторак. – Це найкращі мобільні лабораторії, які будуть перевіряти якість харчування особового складу.

За словами очільника оборонного відомства, два комплекси найближчим часом вирушать в район

проведення Операції об'єднаних сил для перевірки якості харчування особового складу, залученого до виконання бойових завдань на Донеччині, а одна буде працювати в тилу – на базах, складах, сховищах, а також у пунктах пос-тійної

дислокації військових частин.

Час розгортання комплексу складає менше 30 хвилин. Обладнання може працювати автономно упродовж 5 діб від генераторної установки. Також мобільні лабораторії обладнані холодильниками, кондиціонерами, обігрівачами та іншим обладнанням, яке забезпечує мобільність їх роботи.

Комплекс може оперативно вирушити у будь-яке місце та проводити випробування. Раніше така процедура займала певний час через те, що потрібно було передавати відібрані зразки продуктів до стаціонарних лабораторій.

ДОПОМОГА, НА ЯКУ ЧЕКАЛИ

Збройні Сили України отримали від Уряду Сполучених Штатів Америки дві станції контрбатареїної боротьби на базі «Хаммерів».

Загальна вартість пакету такої допомоги (разом з навчанням особового складу) складає близько 50 мільйонів доларів. Контрбатареїна РЛС спроможна виявляти артилерійські снаряди, випущені однією або кількома гарматами,

гаубицею, мінометом, або ракетною установкою, та за їх траєкторією обчислювати місце знаходження вогневого засобу.

В залежності від особливостей ландшафту, атмосферних умов, сучасний контрбатареїний радар здатен виявляти ворожі батареї на відстані до 50 км. Контрбатареїна РЛС може входити до артилерійської батареї або її групи підтримки.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ «ЯТАГАН»

«Укроборонпром» активно працює над ефективною інтеграцією стандартів НАТО в українську оборонну промисловість.

Як приклад – танк Т-84-120 «Ятаган», що був розроблений ДП «ХКБМ ім. Морозова».

Українці мали змогу побачити цю бойову машину під час параду військової техніки з нагоди Дня Незалежності України. Танк оснащений 120-мм гарматою у відповідності до прийнятого у країнах НАТО стандарту. Для вирішення цієї задачі харківські інженери з нуля розробили новий механізм заряджання, який може працювати з унітарними пострілами натівського стандарту. Новий механізм заряджання працює по конвеєрному принципу та розміщений у спеціальному відсіку в задній частині башти. Цей відсік відокремлений від екіпажу та має спеціальні вишибні панелі, що дозволяє максимально підняти безпеку екіпажу та повністю відповідає рішенням конструкторської школи країн-членів НАТО.

Використання натівської танкової гармати значно розширює номенклатуру боєприпасів, які можуть використовуватись Т-84-120. Мова йде не тільки про сна-

ряди, що можуть виготовлятися на новій технологічній лінії, яка встановлена на ДАХК «Артем», але і боєприпаси виробництва країн-членів НАТО.

Окрім потужної зброї, «Ятаган» має високі ходові характеристики. Завдяки 1200-сильному дизельному двигуну, 48-тонна машина розганяється до 65 км/год. За захист танку відповідає не тільки багат шарова броня, але і сучасні засоби динамічного захисту «Ніж» та комплекс електронно-оптичної протидії від керованого озброєння.

Загалом, конструкторські та технологічні рішення, які були відпрацьовані під час розробки «Ятагану» ще у 2000-х роках, дозволяють вести мову про можливість поступової модернізації вже існуючого парку українських танків та розробку нових зразків бронетанкової техніки, як під вже існуючі 120-мм артилерійські системи, так і перспективні.

СУЧАСНІ «ОЧІ» АРМІЇ

Безпілотний авіаційний комплекс ACS-3 (Raybird-3), який розроблений українською компанією «АВК «Скаетон», планується прийняти на озброєння Повітряних Сил. ACS-3 здатен безперервно перебувати в повітрі й виконувати завдання протягом 20 годин, а максимальна дальність польоту сягає 2500 км за крейсерської швидкості 120 км/год.

Максимальна злітна вага апарата – близько 20 кілограмів, а вага корисного навантаження – до семи. Запускають БПЛА з механічної катапульти. Приземлення здійснюється на парашуті. Під час польоту ACS-3 безшумний і майже невидимий із землі, адже його робоча висота близько 1000 метрів. Максимальна висота польоту – 3000 метрів.

Цей БПЛА був допущений до експлуатації у Збройних Силах України з 2016 року. Під час випробувань, які проходили на базі Державного науково-дослідного інституту випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, комплекс підтвердив спроможність виконувати завдання в умовах протидії засобів радіоелектронної боротьби та відповідність вимогам до тактичних безпілотників.

Раніше до України, в якості допомоги для протидії російській збройній агресії, Сполученими

Штатами були поставлені контр-батареїнні радары AN/TPQ-48, AN/TPQ-49 та AN/TPQ-36.

«Марш НОВОЇ АРМІЇ»

3 нагоди 27-ї річниці незалежності України та 100-річчя української державності в Києві пройшов військовий парад «Марш нової армії».

В урочистих заходах взяли участь Президент — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Петро Порошенко, представники Уряду, Міністр оборони генерал армії України Степан Полторак, іноземні гості, кияни та гості столиці.

Хрещатиком пройшли 24 парадні розрахунки: 4,5 тисячі військовослужбовців — представників Збройних Сил, Нацгвардії, Держприкордонслужби, співробітників Нацполіції, Служби безпеки, Державної служби з надзвичайних ситуацій, офіцери Національного університету оборони України, курсанти вищих військових навчальних закладів, ліцеїсти, представники інших військових формувань, що виконують завдання з охорони та

оборони України, а також і учасники бойових дій — ветерани антитерористичної операції.

Столицею України також крокували парадні розрахунки 18 країн-партнерів, у тому числі й з держав Північноатлантичного Альянсу, прапороносна група багатонаціональної бригади «ЛИТПОЛУКРБРИГ», загалом 300 військовослужбовців.

Під час урочистих заходів Хрещатиком проїхала військова техніка у складі механізованої колони. Це 250 одиниць нової військової техніки, яка прийнята на озброєння, проходить державні випробування, та перспективні зразки сучасної зброї українського виробництва. Українці побачили 17 основних бойових танків, 40 БМП, БТР і броньованих машин, понад 50 артилерійських систем, близько трьох десятків зенітно-ракетних комплексів, а також новітній оперативно-тактичний комплекс «Грім-2», високоточну систему залпового вогню «Вільха», автоматизовану РСЗВ

«Верба», нову самохідну 155-мм гаубицю «Богдана» та інші новітні технічні досягнення вітчизняного ОПК.

Також над Майданом Незалежності пролетіли вертольоти і літаки Сухопутних військ, Повітряних Сил та Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

Президент — Верховний Головнокомандувач вручив орден «Золота зірка» батькам Героя України Олега Довгого, який загинув 2015 року в Луганській області, і Герою України лейтенанту Володимиру Сосніну. Також відбулася церемонія вручення бойових прапорів військовим частинам, які отримали нові назви до Дня Незалежності.

— Ми нічого не хочемо більше, ніж миру. І ніхто не хоче миру більше, ніж ми, українці. Справжній мир обов'язково настане на нашій землі. Забезпечити мир і перемогу може тільки боєздатна армія, і вона день за днем стає все сильнішою! — сказав Президент України.

Гаубиця «Богдана»:

На параді до Дня Незалежності по головній вулиці столиці проїхала новітня розробка українського оборонно-промислового комплексу – самохідна гаубиця «Богдана». Артилерійська система має калібр 155 мм – загальноприйнятий в країнах НАТО для польової артилерії дивізійної ланки.

Зараз гаубиця проходить польові випробування, після яких її приймуть на озброєння.

Артилерійську установку побудовано на шасі КрАЗ-63221. Бойова обслуга розміщується у броньованій кабіні. Гаубиця має автоматизовану систему наведення та автоматичної подачі боєприпасів. Нова САУ може здійснити шість пострілів за хвилину, а дальність пострілу уламково-фугасним зарядом складає понад 40 кілометрів, активно-реактивним – до 60-ти.

«НАТІВСЬКИЙ» СТАНДАРТ

ОСНОВНІ ТТХ:

- Обслуга – 5 осіб
- Темп вогню – 4-8 постр./хв
- Потужність двигуна – 380-420 к.с.
- Автомобільне шасі КрАЗ-63221
- Колісна формула 6×6
- Вага – 28 тон
- Калібр – 155 мм
- Операційна дальність – 1200 км
- Максимальна дальність вогню:
  - уламково-фугасним снарядом – 35-40 км
  - активно-реактивним снарядом – 45-60 км

НА «НУЛІ» БІЛЯ ЗАЙЦЕВОГО

Напередодні 27-ї річниці Незалежності України безпосередньо на «нулі» було нагороджено кращих військовослужбовців, які в складі Об'єднаних сил виконують бойові завдання з відсічі та стримування збройної агресії Росії на території Донецької та Луганської областей

– Ситуація в районі проведення операції Об'єднаних сил залишається цілком контрольованою. Але ж у смузі відповідальності ОТУ «Північ» майже щодоби російські окупаційні війська продовжують застосовувати під час обстрілів наших позицій гранатомети, великокаліберні кулемети та стрілецьку зброю. А на окремих ділянках фронту – міномети та озброєння БМП. Однак, відносно спокійно минула ніч на одному з найбільш гарячих напрямків Донеччини – на околицях Зайцевого. Тож, як насправді звучить тиша так званого перемир'я на передньому краї в районі цього населеного пункту сьогодні ми з вами переконаємося особисто, – наголосив під час короткого передмаршового брифінгу голова мобільної групи, офіцер Головної інспекції Міноборони полковник Олексій Трофименко.

Близько двох з половиною години рух курними фронтовими дорогами Донбасу – і ми дістаємося контрольного пункту в'їзду та виїзду «Майорськ». Картинка навколо нагадує ринок «Сьомий кілометр», що на Одещині. Тут, як завжди, в обох напрямках великі черги людей та машин. Але є одна відмінність. Так, із напрямку Горлівки на підконтрольну українській владі територію більшість людей рушає із порожніми тачками та валізами, а їм назустріч народ «валить» вже нав'ючений

Рішення про заохочення кожного військовослужбовця приймається одразу на місці за пропозицією командира, та й нагородження відбувається без зайвих шиків, безпосередньо на взводних опорних пунктах

під зав'язку пакетами з курячими стегенцями, мішками з цукром, гречкою, рисом тощо.

Цього разу в наші плани не входило спілкування з мешканцями фейкових республік, яких вчергове обдурили кремлівські пропагандисти, тому, залишивши позаду останній блокпост прикордонників, швидко беремо курс на бойові позиції, де на нас вже чекають українські військові. Ще кілька кілометрів дорогою, рух якою через кількість вирв від великих калібрів більше нагадує слалом, і ми вже на місці.

– Командир 24-ї окремої механізованої бригади імені короля Данила підполковник Гудзь, – по-військовому відрекомендувався затягнутий у бронезилет, із автоматом у лівій руці офіцер, який вийшов нам назустріч.

Після короткої доповіді та ознайомлення з бойовою обстановкою на лінії зіткнення, відразу приступаємо до виконання почесної місії. Слід зазначити, що рішення про захоплення кожного військовослужбовця приймається одразу на місці за пропозицією командира, та

й нагородження відбувається без зайвих шиквань, безпосередньо на взводних опорних пунктах, де бойці ведуть спостереження.

– Останнім часом на підступах до Зайцевого активізувались ворожі снайпери, ловлять тих, хто «розслабився». Вийшов без бронезилета або шолома, показав голову в приціл через бруствер – і все. Крім того, бойовики періодично відкривають провокаційний вогонь, обстрілюючи наш бік зі стрілецької зброї та гранатометів. Тому пропонуємо окопами пересуватися швидко, – наголосив комбриг.

До речі, підполковник Валерій Гудзь є одним із тих командирів, які особисто виходять із солдатами на бойові завдання, живуть нарівні з ними в таких самих бліндажах, неподалік від ворожих позицій.

Зайцевим рухаємося, поділившись на невеличкі групи. Мала відстань до ворога змушує мовчати. Неподалік окупована росіянами Горлівка.

Лінія фронту пролягає тут просто по заміських котеджах і задніх дворах. Майже всі вони стоять

пустками та зруйновані обстрілами. Ті ж, що вціліли та вкрилися під широкими кронами дерев, кілька років поспіль слугують укриттям для українських військових.

Заходимо в один із таких, де наразі розташовано штаб батальйону. Хтось із військових схилився над картою, хтось біля стіни з мішків з піском, сховавшись від літньої спеки, чистить зброю, а хтось у сухідній кімнаті зайнятий приготуванням обіду. При цьому всі вони будь-якої миті готові за командою зайняти місця на позиціях і дати гідну відсіч ворогу.

– У селі проживають ще близько сотні цивільних мешканців, – розповідає армієць Олександр. – І Зайцеве не таке вже покинуте, як здається на перший погляд. Здебільшого в пронизаних осколками будівлях живуть люди поважного віку. У декого з них ледь вистачає сил пересуватися за межі власного подвір'я.

Як і багатьом тисячам одиноких літніх людей, що опинилися в районі проведення бойових дій на Донбасі, цим людям більше нема куди йти. І взагалі в них немає вибору, окрім як жити всього за декілька сотень метрів від лінії фронту. До речі, військові для цих людей є єдиним порятунком. Вони й хату полагодять після обстрілу, а в разі потреби й довезуть до найближчого банкомату для отримання пенсії.

Але всі побутові справи військові намагаються встигнути зробити до настання сутінок.

– До нас щонаочі продовжує прилітати смертоносне залізо, – каже військовослужбовець, який цього дня безпосередньо на своєму спостережному посту був нагороджений відзнакою Міноборони «Знак пошани». – Щоправда – вже не так щільно, як до оголошення перемир'я. Ми ж переважно у відповідь не стріляємо, але, запам'ятовуємо, що і звідки до нас прилітає. Насправді, сидіти й очікувати щохвилини несподіванок

з боку ворога складніше, аніж просто відстрілюватися від нього. Та ми й не віримо, що така ситуація протримається довго, і поки є нагода, робимо свої шанці глибшими.

...Рухаємося далі вулицею, що тягнеться зі сходу на захід через центр Зайцевого. За час війни вона перетворилася на укріплену мережу окопів, бліндажів та кулеметних гнізд, які нащетинилися сотнями метрів колючого дроту. Крайня точка – взводний опорний пункт «Метелик».

– Я не відкидаю того, що просто зараз за нами веде спостереження снайпер, – подякувавши за грамоту від Міністра оборони України, попереджає військовий, що лаконічно представляється як Петрович.

Йому на вигляд вже близько шістдесяти, але він ще досить впевнено тримає великокаліберний кулемет. Він відразу справляє враження добродушної людини,

яка любить пожартувати та вміє товаришувати.

– Дуже часто провокують нас. То стрельнуть кілька разів, то гранату кинуть у наш бік. Мабуть хочуть, щоб ми спочатку давали відповідь, а потім вони сказали, що ми не дотримуємося режиму тиші. Але ми поки терпимо, – каже Петрович.

Як виявилось під час розмови, Петрович на війні з 2014 року. Тож за цей час бачив не одне «перемир'я».

– Терористи ніколи не дотримуються того, що обіцяють. Кілька днів можуть помовчати, а потім знову стріляють, – говорить військовий.

До речі, в армія є всі підстави бути надто обережним. Ворожі позиції і вогневі точки всього за декілька десятків метрів від нього.

– Противник приховується від нас за тим дерев'яним бруствером, але в бінокль можна з легкістю побачити їхні фігури, – продовжує

Петрович і одночасно роздивляється через мішки з піском лінію укріплень противника в перископ спостереження.

Залишивши військового, що, ледь стримуючи емоції від нагороди, почав телефонувати додому, ми рухаємося далі занедбаними та зарослими травою і чагарником вулицями Зайцевого. До речі, в літній час дика рослинність дещо пом'якшує похмурість понівеченого війною населеного пункту, приховуючи зруйновані та спалені будинки.

Від багатьох із них не залишилося навіть стін, а про те, що вони тут були, – нагадують лише кам'яні димові труби та скрегіт битого скла під ногами.

Разом із тим армія зазначають, що хрускіт скла може сповіщати й про пересування ворожої розвідувально-диверсійної групи, а також переміщення техніки.

– Раз на тиждень вночі диверсанти стабільно намагаються прорватися. Буває, що і важка техніка заїжджає, але не працювати, а, швидше за все, щоб нагнати на нас страх, – посміхаючись, припускає військовослужбовець Андрій.

Сьогодні він отримав нагрудний знак «За зразкову службу», який є яскравим свідченням того, що нагнати на нього або його бойових побратимів страху буде дуже не просто, адже бійці цього підрозділу мають по декілька років бойового досвіду, а дехто і взагалі – на передовій з перших днів війни. Тож армія запевняють, що противник не просунеться ані на сантиметр.

Зазначимо, що безпосередньо на «нулі» та в передових підрозділах операції Об'єднаних сил відзнаками оборонного відомства «За військову доблесть», «Знак пошани», «За зразкову службу», грамотами, подяками та цінними подарунками (наручними годинниками) нагороджено триста захисників України.

Євгеній СИЛКІН

ЩО СЕКРЕТИТЬ ВІЙСЬКОВА ТАЄМНИЦЯ?

Російська агресія у Криму та на Донбасі дала поштовх багатьом реформам, яких українське військо очікувало десятиліттями. Наші бійці отримали нову форму, амуніцію, засоби захисту та зв'язку... Парки бойових машин поступово поповнюються новими танками та БТРами, моряки звикають до щойно збудованих броньованих катерів, а піхоту вже давно не здивуєш новими протитанковими ракетними комплексами, безпілотниками та приладами нічного бачення. Кожна гривня, спрямована на потреби війська, – на вагу золота, тому ретельно прораховується. Впровадження відкритих тендерів, системи електронних закупівель «Prozorro» та інших новацій дало відчутний результат. Але це лише частина шляху до прозорого та ефективного бюджету Міністерства оборони

Ще донедавна понад 50 відсотків оборонних закупівель здійснювалися таємно та без застосування конкурентних процедур. Це не завжди було виправдано і часто-густо призводило до неефективного використання бюджетних коштів. Між публічними закупівлями та необхідністю їхнього надмірного втаємничення має бути якщо не «золота середина», то принаймні здоровий глузд, – вважає Артур Переверзєв, керівник проектів Проектного офісу реформ Міністерства оборони України.

Ця проблема привернула до себе увагу саме з початком російської агресії. Ми всі добре пам'ятаємо, як у перші місяці війни волонтери та небайдужі громадяни постачали бійцям продукти харчування, прилади, техніку, засоби захисту та предмети особистого користування. Все це везли на фронт в чималих кількостях. Активісти напругу зв'язувалися з командирами та цікавилися потребами солдатів.

Тепловізори, реанімобілі, шоломи, бронезилети, амуніція та уніформа – війську допомагали, як могли. Але й держава не стояла осторонь, однак багато що із закупленого, потрапляло і досі потрапляє під гриф «Таємно». Фактично це вся номенклатура озброєння – стрілецька зброя, боєприпаси, нова та модернізована техніка та багато-багато іншого.

На перший погляд, жодних проблем. Насправді ж, немає і жодних гарантій, що кожна гривня буде витрачена з користю для солдата. Адже суспільство не має доступу до таємних даних, через що порушується демократичний принцип. Звісно, певні контрольні та перевіряльні органи такий доступ мають, але відсутні опубліковані дані, а також ті, що на-

даються за запитом як публічна інформація.

Отже, закриті закупівлі містять у собі чимало серйозних корупційних ризиків. У зв'язку з цим насамперед необхідно розібратися, в чому полягає логіка втаємничення? Адже, по-перше, всі дані про чисельність Збройних Сил, техніку, озброєння та витрати на оборону можна знайти у щорічному виданні «Біла книга». По-друге, чимало бойової техніки потрапляє до війська публічно, коли в церемонії її передачі, приміром, беруть участь перші особи держави. У мас-медіа поширюється вся інформація про щойно отримані зразки: кількість, вартість, призначення тощо.

Розбиратися у проблемі представники Міністерства оборони України почали разом з американськими радниками ще кілька років тому. Одностайно дійшли висновку: аби військовоє відомство отримало змогу закуповувати ОВТ, амуніцію, засоби зв'язку, прилади та інші матеріальні засоби максимально прозоро та з урахуванням конкуренції між виробниками, необхідно впровадити низку системних змін у законодавстві. Таких, які дозволять буквально в один «клік» аналізувати процедури закупівель, робити певні висновки й ефективно та планово витратити державні кошти в майбутньому.

У цьому зв'язку насамперед необхідно звернути увагу на низку законів та керівних стратегічних документів, які передбачають зниження рівня секретності за-

Аби військове відомство отримало змогу закупувати ОВТ, амуніцію, засоби зв'язку, прилади максимально прозоро та з урахуванням конкуренції між виробниками, необхідно впровадити низку системних змін у законодавстві, які дозволять буквально в один «клік» аналізувати процедури закупівель, робити певні висновки й ефективно та планоно витратити державні кошти в майбутньому

купівель для потреб оборони та орієнтуються на європейські процедури їхнього проведення. Так, у щойно ухваленому Законі «Про національну безпеку України» йдеться про те, що «прозорість передбачає повне розкриття фінансової інформації щодо функціонування сектору безпеки та оборони» (Розділ III, ст. 3). Указ Президента «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» передбачає зміни до законодавчої бази щодо розширення сфери публічних закупівель Міноборони. А розпорядження Кабінету Міністрів про «Стратегію реформування системи публічних закупівель» передбачає визначення правил закупівлі у сфері оборони (Директива 2009/81/ЄС).

Проте згадані вище законодавчі акти вступають у протиріччя з іншими. Зокрема, із Законом України «Про державну таємницю». Його перша редакція була ухвалена 1994 року, ще навіть до Основного закону – Конституції. Фахівці вважають, що підходить до поняття «державна таємниця» в ньому збереглися ще з дзержинсько-брежнєвських часів. Тож до-

водити його застарілість немає потреби.

Стаття 4 Закону, наприклад, передбачає наявність державної політики у сфері державної таємниці, насправді ж вона відсутня на законодавчому рівні. Також невизначений зміст грифів «Таємно», «Цілком таємно» та «Особливої важливості». У статті 8 документа йдеться про те, що «показники, які характеризують озброєння та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України відносяться до державної таємниці». Які саме показники – конкретно не вказується. Тобто це може бути якась одиниця або цілі системи, певні тактико-технічні характеристики або взагалі вся інформація про них, план застосування чи вимоги до утримання тощо. Фактично це означає, що гриф таємності можна накласти буквально на все, що стосується армії, починаючи від шкарпеток і ложок та закінчуючи кораблями та ракетними комплексами.

Загалом суть закону зводиться до того, що коли розголошення певних відомостей становить загрозу інтересам національної

безпеки, то їх необхідно засекретити. Що ж у такому разі означає це поняття? Старий закон про нацбезпеку відносив сюди буквально все, починаючи від кордонів, безпеки та надр держави і закінчуючи комунальними та іншими послугами, охороною дитинства тощо. Його нова редакція конкретизувала це поняття, визначивши головним пріоритетом життєво важливі інтереси суспільства. Отже, за логікою нового закону, саме надмірне втаємничення тепер становить загрозу національній безпеці та інтересам громадян. Разом із тим має бути змінений і зміст статей Закону «Про державну таємницю», аби вони вичерпно визначали основні критерії, категорії і типи засекретення, а також впроваджували принцип його обґрунтування.

Недоліки мають й інші нормативно-правові акти. Їх неодноразово обговорювали на засіданнях Комітету реформ. Але серйозних зрушень у вирішенні проблеми не відбувалося аж до ухвалення Закону «Про національну безпеку України», про який згадувалося вище. Він нарешті створив плат-

форму для подальших кроків. Перший із них – перегляд підходів до присвоєння грифу «таємно» та «відомостей», що містять державну таємницю для досягнення прозорості оборонного бюджету.

– Зміни до закону про державну таємницю мають враховувати три ключові пріоритети, між якими необхідно знайти баланс при прийнятті рішення щодо грифу таємності, – пояснює Артур Переверзєв, керівник проектів Проектного офісу реформ Міністерства оборони України. – Насамперед це відкритість і прозорість уряду (демократичний принцип), по-друге, вільний обіг інформації (ліберальний економічний принцип), по-третє, безпека. Платники податків мають право знати, на що витрачаються їхні кошти. Це концептуальна основа держави.

Наразі вичерпних та об'єктивних критеріїв втаємничення оборонних закупівель у законодавстві бракує. Закон про державну таємницю фактично пояснює, що робити з уже засекреченою інформацією. Тому замовник військової продукції (напри-

клад, МО України) користується відомчим документом Служби безпеки України – так званим зведеним переліком відомостей, що містять державну таємницю (ЗВДТ). Але погодьтеся, досягати прозорого та ефективного оборонного бюджету не є завданням СБУ. Тому служба працює за принципом: «Розсекречення необхідно обґрунтувати».

Натомість у практиці оборонних закупівель країн – членів НАТО застосовується зовсім протилежний принцип, коли обґрунтовувати необхідно саме засекречення. Там апріорі не втаємничують вартість контракту, предмет закупівлі (його назву, код), виробника чи постачальника. Решта інформації може мати обмежений доступ, і лише деяка містити гриф таємності. Причому відповідальність за його присвоєння і дотримання лежить не на Міністерстві оборони загалом, а на безпосередньому структурному підрозділі, який володіє такими даними.

Закон про державну таємницю в Естонії, наприклад, конкретно випишує типи інформації, яка підлягає засекреченню, відразу

Принцип щодо присвоєння грифу секретності, який застосовується в США: «Якщо існує значний сумнів у необхідності засекречувати інформацію, вона не має бути засекречена». Це означає, що абсолютна більшість інформації, особливо стосовно бюджету, буде відкритою і публічною. Детальний бюджетний запит Департаменту оборони США є у вільному доступі в мережі Інтернет. А ось документи – це, як правило, службова інформація, але нетаємна. Тому, відповідно, з нею значно легше працювати в самому відомстві, бо вона циркулює в робочому порядку без надмірних обмежень і процедур отримання доступу до таємниці. За потреби засекречують лише окремі положення. Будь-який рівень утаємничення має бути обґрунтований, а також ідентифікована і описана шкода від розсекречення такої інформації (наприклад, ділянки кордону, виду військ, підрозділу тощо)

визначає рівень та термін. Мотивується це тим, що оборонні закупівлі – це витрачання грошей платників податків. Тому такі дані громадяни мають повне право знати. Так само й у США. Якщо уряд закуповує для потреб армії танк з рейковою гарматою, яка раніше не постачалася у війська, то її засекречують. Якщо ж озброєння використовують роками, то необхідності його секретити немає. Якийсь апгрейд – можливо, решта немає сенсу.

В Україні протилежна ситуація. Весь світ знає про бронетранспортери та іншу техніку 70-х-80-х років випуску, які стоять у нас на озброєнні. Натомість більша її частина досі перебуває «під грифом». Про всяк випадок, аби ворог не здогадався. На жаль, саме в цьому полягає глибина розуміння

шкоди національній безпеці від розсекречування інформації.

Аби впровадити натовські підходи в нашій державі, самих лише змін у законодавстві замало. Зокрема через відсутність необхідних процедур. Ті, які передбачені законом «Про публічні закупівлі», не відповідають специфіці товарів військового призначення. Тож спочатку необхідно адаптувати до українських реалій та ухвалити положення Європейської директиви з оборонних закупівель, яка містить всі необхідні для Міністерства оборони процедури, вимоги до управління оборонними контрактами, а також важливий додаток – перелік озброєння та військової техніки.

Крім того, існують додаткові інструменти, які допоможуть впровадити західні стандарти

управління фінансовим ресурсом. Перший – розсекретити дані державного оборонного замовлення за 10-15 минулих років. За такої умови з'явиться можливість ефективно проаналізувати й вивчити цю проблематику та отримати фахові рекомендації на майбутнє.

Другий – реалізувати рекомендації норвезького Центру протидії корупції у сфері оборони (CIDS) щодо створення міжвідомчої комісії із розсекречення. Вона має бути незалежною від органів, які засекречують дані. Суть її роботи – аналізувати переваги публічності та таємності, порівнювати їх та визначати ризики.

Третій – створити прозорий та відкритий реєстр виробників продукції, постачальників робіт і послуг оборонного призначення. Наразі він є таємним завдяки чинній редакції Закону України «Про державну таємницю». Хоча, як уже згадувалося, у країнах Євро-союзу це не становить державної таємниці. Створення такого реєстру сприятиме прозорості оборонних закупівель та їхній ефективності.

Як бачимо, карколомні процедури державного оборонного замовлення – релікт радянської системи управління оборонним ресурсом – досі залишаються таємницею якщо не за сімома, то принаймні за трьома печатками.

Надмірна втаємниченість оборонних закупівель в Україні давно стала для наших стратегічних партнерів притчею во язицех, адже не дозволяє досягти порозуміння в багатьох питаннях із країнами – членами НАТО. Та з ухваленням нового Закону «Про національну безпеку України» з'явилася унікальна можливість виправити ці негаразди. Головне – мудро реалізувати її з користю для суспільства і держави.

Сергій БАСАРАБ

ОТРИМАЙ СОЦІАЛЬНУ КАРТКУ УЧАСНИКА АТО

Реєструйся на сайті

UKRAZOM.ORG

Безкоштовна гаряча лінія

0 800 50 75 75*

*дзвінки безкоштовні зі стаціонарних та мобільних телефонів

- юридичні консультації
- медична допомога
- психологічна підтримка
- знижки у всеукраїнських торгових мережах
- освітні та оздоровчі програми
для учасників АТО та їхніх родин

– Здарова, мужики! Куда путь держите? – запитав у пасажирів автівки сумнівного вигляду чоловік зі зброєю.

– И тебе не хворать. Так «укропы» ж засаду приготували. Не слышал разве? Едем проверять, где стоят...

– пролунала відповідь з машини.

– Вы чё, мужики, наш комбат давно передал, что едут в нашу сторону. Вот мы их тут и поджидаем! Вы, наверно, разминулись...

– Тогда подождем «укропов» здесь с вами...

«Зарпкій» Сувборов

Так зав'язався діалог бойовика з представниками замаскованої під сепарів групи десантної розвідки, яка пересувалася в подірваній з усіх боків «Ниві». Нашим розвідникам стало зрозуміло, хто підстерігав захисників України. Адже, угледівши машину, найманець вибіг на дорогу з «зеленки». Певно здалеку впізнав автівку, на якій ще зовсім недавно їздили його вже покійні поплічники. Він навіть не здогадувався, що «Нива» стала повноцінною одиницею української розвідротти, а також про те, що за 200 метрів позаду неї їдуть БТРи, а на відстані близько двох кілометрів – і вся колона відважної 95-ї бригади. Через населений пункт Крива Лука колона прямувала визволити Слов'янськ.

Під час спілкування з бойовиком раптом ожила рація псевдосепаратистів. Широю українською мовою з неї пролунало: «Прийом. Що по обстановці?» У відповідь – мовчання. Переляканий терорист різко перевів свій погляд в інший бік – туди, звідки показався український БТР... У ньому їхали Антон Суворов та інші розвідники дозору. Бойовик стрімголов помчав у напрямку лісосмуги до своїх поплічників.

Екіпаж «Ниви» передав по рації колегам-розвідникам про підготовлену ворогами пастку. З-за понівечених дерев «зеленки» висунулися вороги, з першими пострілами зав'язався бій...

Ворожі гранатометники й

кулеметники відкрили вогонь. Українські захисники відразу орга-

нізували своєрідну тактичну «коробку». Попереду – танк, а з боків – БТРи. Екіпажі бойових машин перемістилися в середину цього утворення і почали відстрілюватися. Терористи чисельно переважали – їх було більше сотні. Тож наші відійшли...

– Ну що, з першого разу не вдалося розбити засідку ворога? Тоді спробуйте ще раз! – пролунала команда на той час командира 95-ї окремої аеромобільної бригади, а нині командувача Десантно-штурмових військ Михайла Забродського. Саме за вказівкою мудрого наставника десантники «відкотилися» від точки бою поблизу окупованого Слов'янська. Стомлені, змучені, проте сповнені рішучості й далі битися з ворогом...

А ворожі сили добре готувалися до появи наших захисників. Дорога була замінована, серед

кущів відпочивали нахабні найманці. Виднілися вогневі гнізда для ручних протитанкових гранатометів.

Наступного дня підготовлена до бою розвідувальна група та артилерійський підрозділ знову повернулися на місце засідки. Цього разу ворог не мав жодних шансів. Дорога на Слов'янськ була вільна.

– У тому бою ніхто з наших не постраждав, – згадує учасник тих подій, снайпер-розвідник Антон Суворов.

Побратими ще перед відправкою на одну з найперших операцій на Сході – в бій за гору Карачун – дали йому позивний «Зоркій». Друзі неодноразово переконувалися, що його постріли точні й влучні. Він – снайпер-розвідник 95-ї. На його рахунку близько десятка розбитих засідок знахабнілого ворога, сотні боїв і ще стільки ж бойових завдань у тилу ворога. За час війни хлопці з 95-ї набули безцінного фронтового досвіду.

Десантники стали непереможними визволителями в боях за Лисичанськ. У пам'яті Антона Суворова назавжди закарбувалася та дата – 19 липня. План операції

командування передбачав рейдові дії підрозділів і вихід на південні околиці окупованого бандитами міста. Потім – його зачистку. Побратими з 24-ї механізованої бригади мали виконувати завдання з північного боку Лисичанська.

На підступах до міста бойовики побудували за всіма правилами військової інженерії декілька укріпрайонів: доти, замасковані вогневі позиції, переходита комунікації. За Лисичанський нафтопереробний завод відповідав підрозділ,

де служив Суворов. Штурмові дії на об'єкті не вщухали до пізнього вечора. «Дев'яностоп'ятка» добряче помстилася за п'ятьох вбитих. Десантники першого батальйону безстрашно застрибували у ворожі окопи й нещадно нищили бойовиків.

– Кожен з нас розумів, що мусимо тримати завод за будь-яку ціну, – розповідає Антон. – І ми це зробили!

Радості від того, що звільнили український Лисичанськ, хлопці не

приховували, із головою занурюючись у свою перемогу!

А далі була Степанівка Шахтарського району...

Ті події прокручуються в голові героя-атовця, немов у кіно: засідка, наступ, зачистка, рейд...

«Тоха! Тоха-а-а!» – гучно лунало на в'їзді у Степанівку. Мурахи побігли по тілу Антона. Його охопила надзвичайна радість, коли він впізнав по голосу побратима з одного із сусідніх підрозділів бригади.

– Якщо не бачився з товаришем на війні хоч кілька днів, така зустріч безцінна! – ділиться «Зоркій».

На той час населений пункт був ще наполовину контрольований бандитами. Побратими перебували на відстані понад десяток метрів один від одного. Микола відразу попередив бойового брата, що в тому напрямку, де стоїть десантний БТР, рухатися не слід, адже кілька хвилин тому ворожі сили підірвали українську БМП з екіпажем. Тієї ж миті по рації пролунала команда: «Усім в укриття, починає працювати артилерія!».

Десантники чекали, аби трохи вщух обстріл. З настанням вечірніх сутінок, крізь димову завісу і щільний обстріл вони дістались до іншої околиці населеного пункту. Там зустріли виснажених боями, голодних хлопців з інших бригад, що вже тривалий час перебували в очікуванні подальших наказів. Антон з побратимами віддали тоді все, що мали в бойовій машині: воду, продукти, цигарки...

Чоловіки курили їх по черзі, немов уперше насолоджуючись гірким димом. А якими щирими були обійми і невимовна радість бачити своїх живими і вцілілими! Дорогою назад

десант забрав полоненого терориста, загиблих з інших бригад та поранених.

Обстріли тривали всю ніч. Горіли будинки, дерева, техніка, корівники. Антон тоді вперше в житті почув страшне ревіння домашніх тварин, які задихались від диму і починали горіти. Хлопці намагалися врятувати худобу, вивести її туди, де не було пожежі та обстрілів. Але такого безпечного місця просто не існувало. Ворожі «Гради» стирали з поверхні землі нашу Степанівку, залпові установки випускали снаряди, фактично кожні 10 хвилин.

Колеги з інших підрозділів називали 95-ку «бригада-привид». Ніхто не здогадувався, куди вона йтиме.

– Ми були там, де потрібно у потрібний час, – каже Суворов.

Того літа десант виконав надважливу місію. Вмілими діями житомиряни вивели з ворожого оточення близько трьох тисяч солдатів та понад 250 одиниць тех-

ніки. У тому рейді десант подолав близько 200 кілометрів тилами сепаратистів.

Проте найважливішим досягненням стало розблокування та створення коридору для

виходу з оточення підрозділів на українсько-російському кордоні. Пізніше про легендарний рейд десантників напишуть статті, знімуть документальні фільми та безліч відеосюжетів, і ще не раз їхні бойові дії обговорять військові експерти іноземних держав, захоплюючись відвагою і героїзмом командира та його бійців.

Антон Суворов пройшов у бригаді шлях від солдата до лейтенанта. Він пам'ятає все: і страхіття війни, і маленькі радості, які іноді траплялись на ній. Сьогодні він обіймає посаду заступника командира десантно-штурмової роти з морально-психологічного забезпечення десантно-штурмового батальйону. Вважає, що досвід, набутий на війні, обов'язково знадобиться йому та його підлеглим у подальшій службі.

Не так давно його бригада повернулася з Авдіївки. У пункті постійної дислокації лейтенант Суворов приділяє велику увагу роботі з особовим складом. Його мета – не допустити, аби хлопці замкнулися в собі, а щоб вони адекватно оцінювали побачене на війні та об'єктивно сприймали мирне життя. – Адже десантники мають бути взірцем не лише на полі бою, а й у мирному житті, – вважає лейтенант Суворов.

Олександр БІРЧЕНКО
Дарія МАРКЕВИЧ

СПОГАДИ З ПЕРЕДОВОЇ

ОЗБРОЄНІ ДО ЗДОРОВИХ ЗУБІВ

...21 липня 2014 року його рідне Рубіжне, що на Луганщині, було очищене українською армією від проросійських бойовиків. У місті та прилеглих селах, де донедавна панували озброєні окупанти, знову завирувало мирне українське життя. Тоді Віталію Володимировичу вдалося на кілька днів завітати до стареньких батьків. Підтримав, допоміг і запевнив рідних, що неодмінно повернеться. І він дотримав слова

Навесні 1985 року Віталій Коваленко був призваний до лав прикордонних військ Комітету державної безпеки Радянського Союзу. Служив на горі Памір у Таджикистані. Згодом – на лінійній заставі, що розташовувалася на висоті 3800 метрів поблизу Хорога, центру Гірського Бадахшану.

Саме з Таджикистану у квітні 1986 року молодий кулеметник у складі повітрянодесантної маневреної групи потрапляє до Афганістану. Тоді в Союзі всі вже добре знали, що в тій неспокійній країні гинуть наші хлопці. Бойове братерство, втрата товаришів, радість від успішних операцій – все це довелося пережити солдату Коваленку на афганській війні. На долю тих, хто склав присягу в умовах Радянського Союзу, випало воювати на чужій території, за чужими правилами, для встановлення чужого порядку. Проте українці таки відрізнялися від вояків інших національностей у кращий бік – і за ставленням до виконання бойових завдань, і за дисципліною, і взагалі своєю людяністю навіть на війні.

Одного липневого дня моджахеди збили радянський вертоліт Мі-24. На щастя, екіпаж врятувався.

Пілот здійснив аварійну посадку. Щоб не допустити захоплення гелікоптера бойовиками, група Віталія Коваленка взяла під контроль прилеглу територію. Під самісіньким носом у моджахедів хлопцям вдалося врятувати екіпаж від полону та смерті...

– Ті моменти й досі перед очима. Усіх наших, хто бачив падіння вертольота, охопив розпач, думали, що втратили хлопців. «Духи» ж уже святкували перемогу,

здіймаючи руки до Аллаха. Та тільки-но почали наблизитися до своєї «жертви», як отримали гідну відсіч. Але найцікавіше було попереду... – усміхається офіцер. – Річ у тому, що цей випадок для мене особливий. Через рік, коли повернуся додому, зустрівся з другом дитинства Сергієм Штепою. Він також пройшов Афганістан. Наминаючи мамині пиріжки, розповідали одне одному історії з пережитого. І тут він згадав, як його збили в небі...

– Де? – запитую, затамувавши подих. Товариш витяг з кишені військовий квиток і показав напис, зроблений медсестрою в Душанбе: «Друге народження. Дата: липень, 1986. Кишлак Муштів. Афган...»

Кілька секунд стояла тиша. А потім – радість... Скупа сльоза... Неймовірно! В екіпажі збитої «двадцятьчетвірки», який я врятував, був мій товариш! Воля Господня не дала нам зустрітися серед афганських скель і хребтів, проте який сюрприз влаштувала на рідній Україні...

На щастя, Бог уберіг його від поранень і контузій. Рідним про країну пекучого сонця він не

На афганській землі. 1986 рік

Операція пройшла успішно. Район АТО

розповідав. У листах писав, що служить на заставі. У той час інформація про прикордонників в Афганістані була державною таємницею. Не хотів, щоб материнське серце тривожилося.

– Моя мама донині зберігає листи з війни. Я писав, що мене кидають з однієї частини до іншої, тому листи будуть приходити не часто. Про Афганістан – ані пари з уст, – каже полковник Коваленко. – Коли ж повернувся

додому, мене й товариша Сергія Штепу викликали до тодішнього Ворошиловградського управління КДБ Союзу. Мама схвилювано спитала: «Що ж ти накоїв, синку?» А я, не промовивши жодного слова, поїхав. Там мені вручили відзнаку «За бойові заслуги», а Сергію – медаль «За відвагу». Тоді мати й дізналася, що син «пройшов Афганістан»...

Після повернення на Батьківщину двадцятилітній Віталій вступив до Донецького медичного інституту. Тоді вже відбувалася «горбачовська перебудова». У хлопців-«афганців» була можливість обирати бажану спеціальність. Віталій набув фах стоматолога. Однак щасливого майбутнього в цивільному житті для себе юнак не бачив. Любов до армії все ж узяла гору. 17 серпня 1991 року Коваленко вдруге призався до Збройних сил. Успішно закінчив військово-медичний факультет у Куйбишеві (нині Самара. – Авт.) й повернувся в Україну. З посади лікаря-стоматолога полку 28-ї механізованої дивізії офіцер вступив в ад'юнктуру, захистив кандидатську дисертацію та став першим військовим стоматологом в Україні, якому вдалося здійснити злет у кар'єрі.

Вже понад 20 років полковник медичної служби Коваленко

служить в Українській військово-медичній академії. Нині він – доцент кафедри щелепно-лицевої хірургії, людина відома не тільки в Україні, але й поза межами нашої держави.

Коли почалося російське вторгнення на Донбасі – у Києві офіцер одразу звернувся до керівника Військово-медичного департаменту з проханням командирувати його в зону АТО на рідну Луганщину. До рапорту додав: «Там – наші українські хлопці і мій дім. Упевнений, що зможу лікувати і військових, і мирних людей. Плече допомоги підставляють мої друзі і бойові побратими».

У жовтні полковник уже працював у складі 59-го мобільного госпіталю. Лікував без вихідних, іноді без сну і відпочинку, адже на

добу привозили до 20 воїнів, які потребували невідкладного хірургічного та стоматологічного втручання. Був у Щасті, Лисичанську, Трьохізбенці, Кримському... Віталій Володимирович надав допомогу не одному десятку українських захисників, а побратими нагородили військового медика позивним «Професор». Ті дні для офіцера – незабутні, а набутий досвід – безцінний...

– Лисичанськ. Листопад 2014-го. Воїн одного з підрозділів сил АТО дістав тяжке кульове поранення щелепи, обличчя і кісток голови. Вночі з хірургом та анестезіологом, засукавши рукави, боремося за постраждалого, життя якого тримається на волосині. Дякувати Богу, стан хлопця вдалося стабілізувати і зробити первинну хірургічну обробку. Доставили у Сватове, але потрібна була подальша евакуація. Тут керівник мобільного шпиталю каже мені: «Володимировичу, ви – досвідчений лікар. Прошу вас, будьте янголом-охоронцем воїна дорогою в Харків...» – розповідає військовий медик. – З напутнім побажанням: «Тримайся, хлопче!» ми полетіли в харківський клінічний центр. Там мені та начальнику клініки отоларингології довелося кілька годин оперувати бійця. Одна з найскладніших операцій у моєму житті. Дістали кулю. Наш захисник залишився живий. І це – найбільша для мене втіха...

Військовому хірургу Коваленку й нині передають вітання та дякують за своє спасіння українські офіцери і солдати. Особливі відносини у Віталія Володимировича склалися з бійцями штурмового батальйону «Айдар». Для них він був і лікарем, і психологом, а інколи – й батьком.

– Воїни з «Айдару» зразка 2014 року були специфічними хлопцями. Вони пройшли справжнє горнило війни. Мужні бійці. Тільки-но потрапивши до шпиталю й не загоївши ран, одразу ж рвалися на передову. З ними не могли впоратися керівники нашої медустанови й використовували мене як «телефонне право», – усміхається Коваленко. – Річ у тому, що мій товариш і побратим по Афганістану

Бойові побратими:
«Професор» і «Батя»

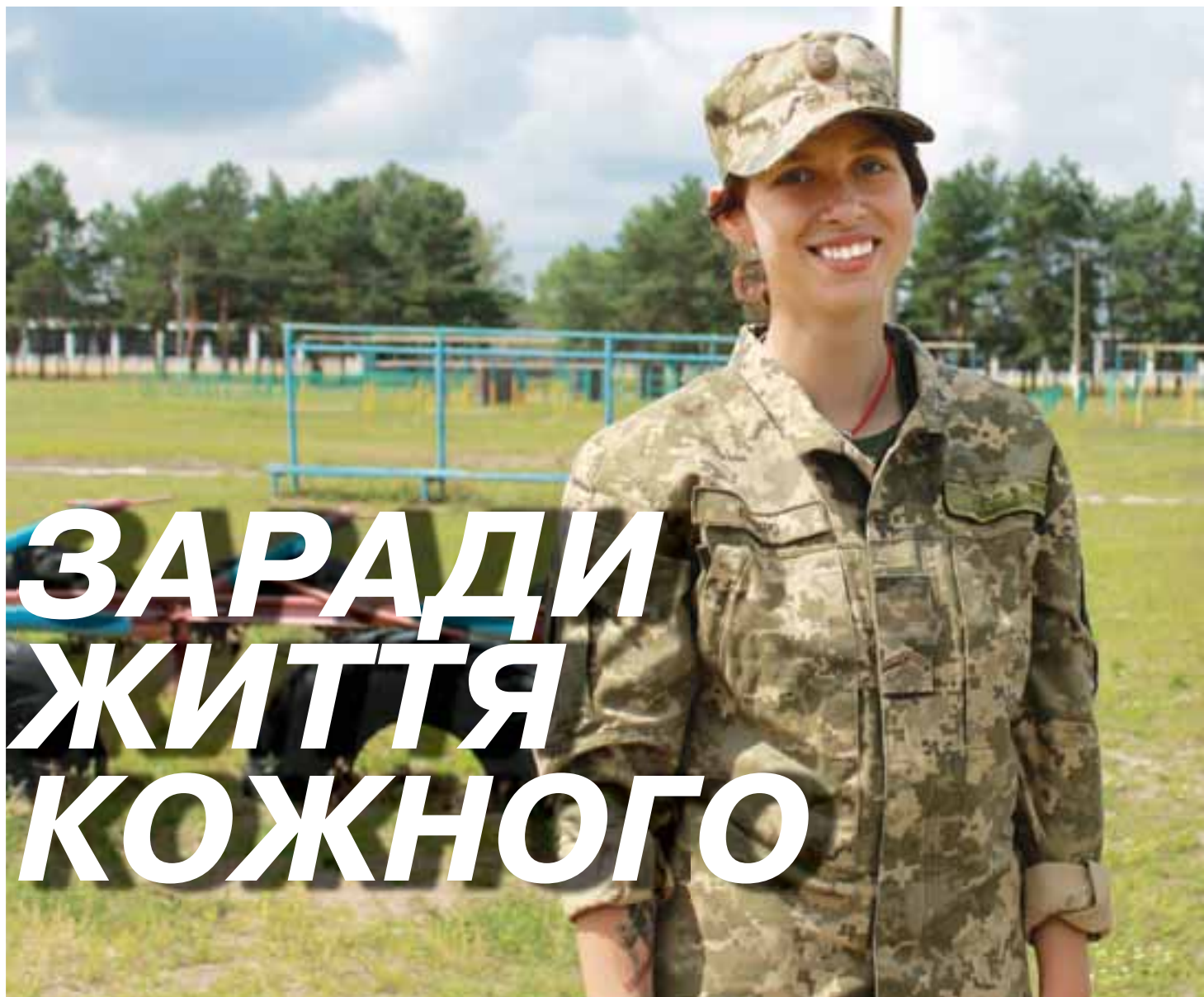

Валентин Лихоліт із позивним «Батя» був на той час заступником командира батальйону. Коли деякі із його підлеглих намагалися показати своє «я», мені доводилося набирати «Лихого» і передавати слухавку вояку. Щойно почувши голос «Баті», бешкетники відразу ставали «золотими». Як не крути, але його авторитет частково передавався й мені. Згодом хлопці по-доброму навіть жартували, буцімто краще у шпиталь не потрапляти, бо там у «Баті» є друг «Професор»...

У зону АТО полковник Віталій Коваленко їздив кілька разів. Під час ротацій, окрім військових, лікував цивільне населення. Налагодив добрі стосунки з місцевими лікарями, котрі неодноразово рятували українських бійців. Знаючи ситуацію з медичними потребами на передовій, Віталій Володимирович рекомендував керівництву відкрити в зоні бойових дій стоматологічні кабінети. Один із перших таких кабінетів з'явився в секторі А на Луганщині, а згодом – по всій лінії розмежування – від Щастя до Маріуполя. І в цьому була його чимала заслуга.

Нещодавно в Українській військово-медичній академії відбувся черговий випуск молодих офіцерів. Серед випускників – вісім підлеглих полковника Коваленка, котрі поповнять лави бойових українських бригад. Загалом нині понад 95% від усіх стоматологів, які служать в оборонному відомстві, видах Збройних Сил та інших підрозділах української армії, отримали путівку в життя під проводом Віталія Коваленка. Йому є чим пишатися. Саме такої думки про свого вчителя і бойового офіцера його учні та побратими. Як сказав один із бійців після візиту до стоматолога, лише озброєні до здорових зубів воїни можуть вигризти перемогу над ворогом.

Олег СУШИНСЬКИЙ

Бути потрібною

Скромність прикрашає, особливо – прекрасну половину людства...

– Тільки не робіть із мене героїню, – просить Рита, повідавши мені про деякі епізоди свого життя, через що в мене щоразу перехоплювало подих. – Я звичайна дівчина, яка пішла на війну, бо йдеться про мою країну, про наших людей... Так може зробити кожен.

Її вчинок – це вичерпна відповідь тим, хто «не може» з певних обставин, тим, кому «запізно» чи «зарано», в кого «не те» здоров'я...

– На війну я збиралася із самого початку, але, по-перше, просто так туди нереально потрапити... А по-друге, я не могла підвести своїх батьків, які вклали в моє навчання останні гроші, тож мала довітися ще рік в університеті. Вони і так були шоковані тим, що я спочатку Майдан не покидала, а потім на фронт зібралася. Рідні люди завжди переживають, але я їм вдячна за те, що вони не завадили мені, хоча й не розуміли мого вибору, – говорить Маргарита.

Вибір дівчини, яка, щойно за-

кінчивши магістратуру престижного університету імені Драгоманова, зібралася туди, звідки не всі повертаються живими, розуміли лише одиниці.

– Майдан змінив моє світосприйняття. Я не жила там, у наметі, як інші, але ходила щодня. Там були такі ж студенти – мої однодумці. Революція гідності зробила неможливе, об'єднавши десятки тисяч українців з різних областей, районів, які пліч-о-пліч боролися за єдність, незалежність і справедливість. У нас було стільки віри... Ми були переконані,

Струнка дівчина в камуфляжі, задовгі рукави якого майже закривають тоненькі пальчики, а на дещо дитячому обличчі наче намальована вільним митцем щира білозуба усмішка. «Червона зона», «передова», «нуль» – ці слова їй відомі не з книжок чи переказів...

У відвертому погляді юної українки зі славного міста Енергодара, що в Запорізькій області, зачаїлася війна. Постріли, вибухи, кров, «двохсоті», поранені – все бачила на власні очі. І не просто бачила...

Тендітними руками піднімала й тягла в укриття. Падала, знову вставала, через силу тягла з поля бою солдатів і тремтячими пальцями надавала медичну допомогу.

Бійці дивилися на неї крізь туман болю: «Ти янгол?».

«Ні, я медик. І я тут, щоб рятувати життя», – відповідала 23-річна Маргарита Палаяс

що можемо вплинути на історію своєї країни, – пригадує дівчина.

Вона добре пам'ятає ті дні, коли віддавала останні копійки, купуючи необхідні продукти, і йшла в серце столиці. Вона зовсім не задумувалася, що, можливо, завтра не буде чим поснідати чи заплатити за проїзд. Їй хотілося допомагати, бути потрібною...

– Кривавий лютий... Я навіть не знаю, як він міг би закінчитися для мене... Але я на той час була на практиці на Закарпатті. На кілька днів раніше закінчила всі справи й одразу повернулася на Майдан,

який ще не встигли відмити від крові... Події в Криму допомогли зрозуміти, що війна неминуха. Я тоді казала, що війна буде, можливо, не така, про яку нам розповідали, яку ми звикли бачити по телевізору, але вона буде... – передбачала Маргарита.

«Хоттабич» виконав бажання

«Юна, без медичної освіти, маленька, без військової підготовки...», – всякого доводилося почути Маргариті у військкоматі.

Палаючого серця, яке рвалося на фронт, було замало. Тож знайомство з військовою справою для випускниці вишу розпочалося з курсів у військовій школі спецзагону НГУ «АЗОВ».

Рита каже, що з перших днів закохалась у тактичну медицину, хоча раніше про неї навіть не чула. Тактична медицина враховує те, що місце і обставини, в яких надається допомога під час бойових дій, принципово відмінні від умов лікарень. А ще – це правильні дії у потрібний час. Реальна допомога, яка рятує життя.

– На початку 2016-го я твердо вирішила, що їду на фронт і там надаватиму допомогу пораненим. Пішла до військкомату – наслухалася всякого і досочу... Найважливішим їхнім аргументом було те, що я не маю медосвіти. Пояснювала, що білий халат не додає знань, що я маю навички і уміння, які набула на курсах. Але мене ніхто не слухав... Іди, мовляв, дитино, ми тебе десь припишемо... – згадує Рита.

Опісля було ще кілька невдалих спроб. Та цілеспрямована дівчина не здавалася і головне – не втрачала надії. Вже незабаром вийшла на відомого волонтера з екстреної медичної допомоги Іллю Лисенка з позивним «Хоттабич», який у зоні АТО займався евакуацією бійців із фронту до найближчої лікарні.

– «Хоттабич» – був тоді єдиний, хто мене не відштовхнув, а сказав: хочеш спробувати – давай! Він реально виконав моє бажання. Так я потрапила в Зайцеве, але вже незабаром мене перенаправили в Авдіївку, де почала працювати в екіпажі. Я на все життя запам'ятала свого першого пораненого. Його латані-перелатані штани, руки у крові... Оскокове поранення... Він дивився на мене напівзаплющеними очима, а потім промовив: «Дякую, що ви є!» Цей боєць однією фразою дав мені зрозуміти, що я зробила правильний вибір, приїхавши на фронт, – перевіривши подих, веде далі дівчина.

Зі слів медика-добровольця, евакуації були різні: і крапельницею доводилося на ходу ставити, і мчати по ямах на швидкості під сотню кілометрів, коли в машині від стінки до стінки кидає. І з-під обстрілів з пораненим виходити. Проте Маргарита жодного разу не пошкодувала про свій вибір. Вона переконана, що кожен з бійців вартий більшого, ніж те, що ми, мирні, можемо їм дати...

Відважні й витривалі «Госпітальєри»

Представників цього медичного батальйону називають лицарями без страху. В зоні АТО вони врятували понад 2,5 тисячі бійців. Вони витягували поранених з найгарячіших точок. Керує «Госпітальєрами» Яна Зінкевич, яка у 19-річному віці спромоглася створити медичний батальйон і очолює його досі, попри те, що через важку травму прикута до візка. Маргарита чула про цих відважних людей захоплено розповіді і зрештою наважилася прийти до них на вишкіл на тижневий курс бійців-парамедиків.

– Група з 30 осіб проходить максимально складні навчання. Навчають усього, починаючи від того, як себе потрібно поводити в зоні АТО, на блокпостах, на позиціях, як потрібно діяти бійцю, як парамедикові, як працювати з автомобілем, як проводити евакуацію та лікувати солдатів... Зазвичай після вишколу на стажування залишаються добровольці, які готові служити в медичному батальйоні. З ними проводять співбесіди. Саме тоді я й познайомилася з Яною Зінкевич. Ця дівчина-комбат – приклад сили духу для багатьох. Вимоглива й витривала, але водночас людяна й милосердна. Після вдалої співбесіди була випробувача ротація з досвідченим медиком. Так зазвичай і готують «Госпітальєрів». Мені пощастило працювати у команді людей, які завжди знають, як діяти в тій чи іншій ситуації, залюбки діляться досвідом. Вони навчили мене всього. Це була школа на все життя, – говорить Маргарита.

Зима... Гарячі точки – Авдіївка, Широкине, Мар'їнка, Красногорівка. Вибухи і стрілянина не припинялися. Постійно обстрілювали з «Градів».

– Страх у гарячих точках відчуваєш хіба що потім. У момент імпульсивної дії не думаєш, а

Евакуації були різні: і крапельницю доводилося на ходу ставити, і мчати по ямах на швидкості під сотню кілометрів на виклик, коли в машині від стінки до стінки кидає. І з-під обстрілів з пораненим виходити. Але Рита переконана, що кожен із бійців вартий більшого, ніж те, що ми, мирні, можемо їм дати...

просто робиш те, що мусиш, бо знаєш, що хлопці вірять тобі. Важко, коли стикаєшся з нерозумінням оточуючих, мовляв, ти ж дівчина, маєш вийти заміж, навіщо тобі війна, кров, страждання... Повоювала, і досить... Таке не надто приємно чути, адже ти допомагаєш від щирого серця. Та найбільше обурює, коли на темах, суміжних з війною, заробляють гроші. І роблять це красномовно, ще й у вишитих сорочках. Ось це ганебно, – переконана Паляс.

Маргарита, попри юний вік, не дозволяла собі показувати страх на фронті. Мовляв, солдати зазвичай губляться ще більше, коли в медика тремтять руки. Не дозволяла собі й закохуватися.

– Це заважає. Як не крути, а закоханий медик втрачає концентрацію, здатність вчасно переключатися. Я не буду кривити душею, мені подобався офіцер Ігор з 92-ї механізованої бригади. Але стосунки були не на часі. Коли я його побачила у списках поранених, не знаходила собі місця... Його позивний був написаний з помилкою. Я підсвідомо розуміла, чий це позивний, але до останнього вірила, що це не він...

Дівчина зізнається, що її переживанням не було меж. Але тоді вона зрозуміла, що не має права втрачати голову від кохання, адже її покликання – вчасно надавати допомогу пораненим.

– Я заборонила собі закохуватися. До Ігоря в лікарню я, звісно, їздила, але радше як друг... Я підтримувала його, але не більше... – каже Рита.

«Навчаю тих, хто вчив мене»

Неоціненний досвід медика Маргарита Паляс здобула в гарячих точках на Сході України, за що отримала медаль «За врятовані життя». Та дівчині хотілося рухатися далі, вчитися і вдосконалювати свої знання й навички. Якраз тоді в навчальному центрі «Десна» працював перший центр підготовки з тактичної медицини Збройних Сил України. Усі знання там військовослужбовці отримують від кращих викладачів, базуючись на стандартах НАТО.

– Наприкінці квітня я підписала контракт зі Збройними Силами України. Мене направили в «Десну». Я потрапила у перший випуск

бойових медиків. Найголовнішою вимогою до кандидатів була висока мотивація та бажання рятувати життя. Проходження курсу забезпечує професійну підготовку в умовах, близьких до бойових. Опісля я залишилася працювати інструктором у центрі. Тепер навчаю тих, хто колись навчав мене в умовах війни. Тут я навіть зустріла свого бойового наставника – парамедика із «Госпітальєрів» – відважну дівчину з позивним «Мері»... І не тільки її... Я залюбки ділюся всім, чого мене навчили, але все одно хочу в бойову бригаду...

Турнікети, пов'язки, ноші, наплічники, військовий однострій – все це невід'ємна частина життя Маргарити. На початку літа, коли більшість дівчат поспіхом збирали валізи на моря-океани, наша героїня проводила інструктажі там, де досі триває війна... Її тіло прикрашає... татуювання, яке Риті подарували побратими на день народження. На тендітній руці 25-річної дівчини зображення сильної і непереможної жінки-воїна. Такою її знають фронтовики – колись чужі люди, тепер – брати й сестри... Інакше не буває...

Сніжана БОЖОК

СУДДЛЯ «ІУД»

«Зрада, може, комусь і подобається, але зрадники ненависні всім...»

*Іспанський письменник
Мігель Сервантес*

До зрадників завжди ставилися з презирством. Навіть ті, на чий бік вони перейшли. До речі, колишні українські військовослужбовці, які вирішили, що прислужувати ворогу краще, ніж служити своїй країні, викликали огиду навіть у багатьох росіян. Один із жителів Криму з цього приводу розмістив у Facebook пост із фото під назвою «Знайомтеся: це – зрадник!» На ньому – чоловік у військовій формі спалює український паспорт, тримаючи в другій руці російський.

Ним виявився колишній український військовослужбовець, який таким вчинком, мабуть, намагався набути прихильність окупантів. Під світлиною – текст наступного змісту:

«Такий вигляд має зрада. Щасливий військовий у Криму, отримавши російський паспорт, спалює свій український паспорт. Дивна худобина. У мене немає українського паспорта. Я – громадянин Росії, але я не зміг стримати себе, коли побачив цього щасливого негідника. Це задоволене

обличчя – обличчя зради. Він служив в українській армії, домагався підвищення по службі, отримував нагороди. А в душі мріяв про те, як він зрадить цю країну.

«Раді б бачити сина...»

Михайло Савелійович – житель одного з подільських сіл. Його син Антон навесні 2014-го обіймав посаду помічника командира корабля українських ВМС. Та ця обставина не завадила йому одним із перших перейти на бік росіян. І батько тоді схвалив вчинок сина.

Радів за свого Антона, не приховував емоцій: «А що? Грошове утримання в рази зросло, невістка, корінна кримчанка, теж задоволена, оскільки не уявляє свого життя поза Кримом».

Відтоді минуло 4 роки. Незабаром у Михайла Савелійовича ювілей, та сина не буде на батьковому святі.

Адже обидва знають: Антон – фігурант кримінальної справи, порушеної в Україні проти нього як зрадника, тому, перетнувши адміністративний кордон, може опинитись у слідчому ізоляторі СБУ. За інформацією Секретаря Ради національної безпеки і оборони Олександра Турчинова, 2014 року на бік ворога у Криму перейшли 9268 українських військовослужбовців, зокрема 2768 офіцерів, 1302 прапорщиків і мічманів, понад 5 тисяч контрактників. СБУ також зазнало втрат: зрадниками став 1391 співробітник цієї спецслужби. А це майже 90% від усього особового складу Кримського управління СБУ!

Замість південного берега – холодна Північ

З колишньою верхівкою українських ВМС росіяни вчинили більш-менш цивілізовано. Наприклад, віце-адмірал Денис Березовський, що особисто погро-

Зрадник Денис Березовський

жував українським морякам, які відмовилися перейти на бік Росії, сьогодні навчається в академії Генерального штабу ЗС РФ. Його колишнього першого заступника віце-адмірала Сергія Єлісеєва відправили заступником командувача Балтійського флоту. А Дмитро Шакуро – экс-начальник штабу ВМС України – переведений на Каспійську флотилію – заступником її командувача.

Натомість із пересічними офіцерами не панькалися: абсолютна більшість із них сьогодні «насолоджується» краєвидами Півночі і Далекого Сходу, проходячи службу у віддалених гарні-

зонах. А жити там, особливо якщо в тебе є сім'я, малолітні діти, непереливки. Адже, окрім суворого клімату, існує чимало й інших проблем, часом штучно створених. Ось як змальовувала минулого року життя-буття офіцерів ВМФ Росії, які служать у цих «райських куточках», «Красная звезда» – головний інформаційний рупор російської армії:

«Більшість людей змушені шукати прихисток у бараках, збудованих ще у повоєнні роки. Говорити про будь-які зручності не доводиться: всі вони за 50-100 метрів від цих так званих гуртожитків.

І офіцери, і їхні дружини ремствують на труднощі, особливо обурені байдужістю та бездушністю з боку командування».

Долі офіцерів СБУ, які спокусилися більшим окладом і продуктивним пайком, заслуговують на окрему розмову. Наприклад, капітан СБУ Роман Хохлов відбув до Ярославської області, ще й на нижчу посаду. В Севе́роморськ перевели колишнього старшого оперуповноваженого з особливих важливих справ головного відділу військової контррозвідки СБУ в Севастополі Олександра Бориславського. Чи не найбільше «пощастило» старшому лейтенантові Миколі Захарюгину – колишньому оперуповноваженому управління СБУ в Севастополі: нові господарі запроторили його в Кандалакшу – забуте Богом військове містечко в Мурманській області.

А багатьох просто звільнили під різними надуманими приводами. Наприклад, офіцерів-есбеушників Олексія Богданова, Сергія Нікіфорова, Антона і Максима Гиндесів, Дмитра Бондаренка, Микиту Тучина, Олексія Тесіва та десятки інших їхніх колег. І це при тому, що всі вони ще влітку 2014-го як фахівці своєї справи були для росіян корисні, коли передали їм чимало цінної інформації.

Коментар військового прокурора Центрального регіону України державного радника юстиції 3-го класу Григорія Рябенка:

– За статистику, з 01.04.2014 року військові прокурори лише Центрального регіону України спрямували до суду 56 обвинувальних актів за ст. 111 Кримінального кодексу України («Державна зрада»). У всіх цих випадках призначено проведення спеціального досудового розслідування відповідно до глави 24-1 Кримінального процесуального кодексу України. Загалом на сьогодні в розшуку перебувають 4245 військовослужбовців, які

2014 року не прибули з АР Крим для подальшого проходження військової служби та обвинувачуються у вчиненні злочину, передбаченого ст. 408 КК України («Дезертирство»). З них затримано 4 особи, які наважилися приїхати на підконтрольну Україні територію. Кримінальні провадження щодо затриманих з обвинувальними актами направлено до суду. Трьох із них засуджено до різних строків позбавлення волі. Наразі триває судовий розгляд за державну зраду щодо четвертого затриманого – полковника ЗСУ. Встановлено, що він, будучи громадянином України та військовослужбовцем Збройних Сил України, перейшов на службу до держави-агресора, тобто вчиняв дії на шкоду Україні. Стосовно інших зрадників – проводиться процедура заочного засудження. Приміром, нещодавно слідчий відділ військової прокуратури Центрального регіону України завершив досудове розслідування у кримінальному провадженні за підозрою заступника начальника управління державної охорони України – директора Департаменту охорони в Автономній Республіці Крим Управління державної охорони України генерал-майора Шапортова С.В. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111 Кримінального кодексу України. 05.07.2018 року обвинувальний акт щодо генерала-зрадника направлено до суду.

«Росіяни полюють за нашими громадянами...»

Сьогодні тисячі українців захищають Україну від російських найманців на Донбасі. Але знаходяться й ті, хто радий прислужитися ворогові. Лейтенант Т. – один із них, промінявши честь і гідність військовослужбовця українського війська на «зелені», ще 2014-го передавав ворогу секретну інформацію щодо застосування в районі антитерористичної операції нашої авіації. А один із контрактників, встановивши контакти зі співробітниками ФСБ, теж забезпечував їх інформацією, що дозволяло росіянам зривати бойові завдання, які виконували українські пілоти.

Старший лейтенант Б. влітку минулого року дезертирував із

розташування однієї з українських частин і згодом потрапив до «війська» фейкової «ДНР», а потім бойовики відмовилися від його послуг і викинули зі своїх лав. Нещодавно українські військовики-розвідники зуміли захопити зрадника, і сьогодні він перебуває під слідством. Попереду – суд, який і вирішить його подальшу долю.

На жаль, російські спецслужби для виконання своїх завдань мають змогу вербувати українських громадян і на підконтрольній Україні території. Ось і нещодавно українські контррозвідники припинили у Миколаївській області діяльність агентурної мережі, створеної представниками головного розвідувального управління Генштабу російської армії. Вони з'ясували, що до неї входили місцеві жителі, які здійснювали збір розвідувальної інформації про суспільно-

політичну обстановку в Миколаєві, діяльність місцевих патріотичних організацій та їхніх активістів, а також щодо дислокації і розміщення підрозділів ЗС України, військової техніки. Отримані дані передавали куратору з російської спецслужби.

Під час обшуків у них було вилучено засоби зв'язку, комп'ютерну техніку, електронні носії інформації. А також – незареєстровану зброю, набої різного калібру, вибухові пристрої, карту Миколаївської області з позначенням залізничних мостів, топографічні карти Миколаївської та Херсонської областей, велику кількість російської символіки та агітаційних матеріалів. Інший емісар – Ігор Ткаченко свого часу проходив службу в батальйоні «Дністер» невизнаної Придністровської Молдавської Республіки. А до цього був

кадровим офіцером Головного розвідувального управління російського Генштабу. З початком неоголошеної війни проти України росіяни згадали про нього (у спецслужбах ніколи і не забувають про таких). І Ткаченко отримав завдання відбути до Одеси. Мета «відрядження» – вербування офіцерів СБУ. Та під час чергової спроби схилити одного зі співробітників української спецслужби до зради його заарештували.

Українські військовослужбовці, які їдуть до Росії, часто потрапляють у поле зору ФСБ, яка намагається їх вербувати, схиляючи до співпраці і обіцяючи при цьому золоті гори. Застосовують до них різні підходи, часто брудні методи, якими росіяни завжди користувалися. Можуть, наприклад, спровокувати автоаварію, бійку. Ну а потім запропонують допомогу у врегулюванні конфліктної ситуації, мовляв, за це ти маєш віддячити. Не в усіх вистачає сил відмовитися від такої «співпраці». Наприклад, свого часу у такий спосіб був завербований військовослужбовець А. Отримавши конкретні завдання, він передавав своєму куратору відомості, що містили державну таємницю. Зокрема дані про сили та засоби, задіяні у проведенні антитерористичної операції. Тепер проведе щонайменше 13 років у місцях позбавлення волі.

До 12 років позбавлення волі засуджено офіцера Повітряних Сил, який, виконуючи завдання російських спецслужб, планував викрадення військового літака-розвідника.

Перелік імен і прізвищ тих, хто продався ворогу, який окупував нашу землю, можна продовжувати. Але кожен, хто зраджує свій народ, свою країну, має знати: рано чи пізно доведеться відповісти за свої ганебні вчинки.

Сергій ЗЯТЬЄВ

«Найкращий вірш»

Я ХОЧУ БАЧИТИ СОНЦЕ...

Я хочу бачити сонце
і вірити в краще майбутнє...
Тримати комашку в долонці,
Вслухатися в щебіт пташок незабутній.
Відчути, як пахне поле:
колосся, волошки всюди...
Життя вирує довкола –
усміхнені, щирі люди.
Я хочу бачити хмарки,
що бавляться, наче діти:
то тінь на землі, то жарко...
Це те, чому варто радіти.
Сьогодні мені чотири...
Є в мене мама і татко.
Я маю достатньо віри,
Хоч зовні я ще дитятко.
Я вірю, що ворог відступить,
що врешті-решт зрозуміє...
І день без війни настане –
Вбивати – ніхто не посміє!

Сніжана Божок

ПОВЕРТАЙСЯ, ТАТУСЮ, З ВІЙНИ, ПОВЕРТАЙСЯ ЖИВИМ!

Повертайся, татусю, з війни, повертайся живим!
Я не втомлюсь щодня виглядати тебе у віконце...
Хоч дорога лягла крізь біду, через сльози і дим,
У кінці всіх шляхів усміхнеться тобі твоє сонце...
Я за тебе молюсь, хоч молитва дитяча проста,
Хоч вона і навіяна – щирості їй не бракує...
Те, що серце підкаже – мої прошепочуть уста,
Поветрайся живим, рани разом твої залікуєм...
Біль душевний ми стерпим з тобою, навіщо ж сім'я?
Щоб страхіття не снились – я на ніч читатиму казку...
Кличу я, і матуся услід твоє вторить ім'я...
Повертайся, татусю, живим, повертайся, будь ласка!

Вікторія Бричкова-Абу Кадум

ще ходить на свободі...»

Гібридна війна на сході держави розділила наше суспільство на тих, хто воює, тих, хто чекає, і тих, кому байдуже. Сьогодні для тих, хто на передовій мужньо дивиться в очі агресору, надважливо не лише мати підтримку рідних і близьких, а й відчувати, що їхня свята справа – захист Вітчизни – потрібна кожному українцю. Воїни радіють отриманим листам, дитячим малюнкам і оберегам. Їхньому героїзмові присвячено чимало фільмів, пісень і віршів! Та головне, що їхні серця зігріває віра в те, що їх чекають!!!

ЕКСПРЕС НА СХІД

Ось позаду перон і каштани,
Що схилились в молитвах услід.
І експрес мчить в обіймах туману,
Мов маскуючись, просто на схід.
Повз хатинки сліпі пролітає,
Мовчазні полустанки мина.
На кінцевій зупинці ж чекає
Пасажирів безжальна війна.
У вагонах тіснява та гомін,
І напруга стіною стоїть.
Всіх чомусь потягнуло на спомини.
Пригадалась зворушлива мить...
Розкладають воєнне спорядження,
Теплі ще пиріжки від дружини.
Хто з шпиталю, а хтось й у відрядження.
Нерви – ніби затвора пружина...
Провідник всі табу враз знімає
Та будь-де дозволяє курити –
Їм все можна, ніч швидко минає...
А там снайпер на спалах звук бити.
Хай духмяним димком затягнуться,
Знімуть смуток, а в когось і стрес.
Хай, вони знову потім зберуться
На цей самий зворотний експрес.
Сунуть назустріч терикони,
Потяг, ніби втіка від погоні.
Порожніють із часом вагони –
Бо бійці зійшли на перегоні.
А над потягом кружля лелека
Та надривно у небі курличе.
Навіть чують матері здалека:
Птах у бою полеглих з неба кличе.
Згадує про батька, брата, сина –
Боронили дім вони від бід.
До Карпат туга з Донбасу плине.
Тільки знов експрес летить на схід...

Олександр Бондаренко

ОЧІ СИНІ-СИНІ

Ось так прокинеться земля
Під лагідним промінням сонця,
Настане новий день добра,
Визирнуть люди у віконце:
І ніби тиша навкруги,
Не чути гуркіт канонади,
Лише брати – вже не брати,
Від них зруйновані фасади.
Наїлися до гіркоти,
Що очі нікуди вже діти...
Не тишить пізніше «прости»...

Наше – ненароджені діти...
Чомусь так болісно звучать
Слова про качу на Тисині...
Повиростали і не сплять
Без батька очі сині-сині.
І досі мама та жива,
Що сина на війну не проводжала,
Бо не хотів він, щоб вона
Тоді про все заранне знала.
Не спить вдова та впізнає
В своєму сині чоловіка,

То усміхнеться, то притисне
Своїм чолом торкнеться повіка.
Живе та не згасає біль,
Нічого з пам'яті не стерти,
Летять роки, синочку, вір,
Ніколи Україні не померти!
Лише в свідомості звучать
Слова про качу на Тисині,
Повиростали і не сплять
Батьківські очі сині-сині...

Володимир Руденко

На Брюссельському саміті держави – члени НАТО наголосили на неухильній підтримці суверенітету і територіальної цілісності України та підтримали євроатлантичні прагнення нашої країни щодо набуття повноцінного членства в Альянсі

СПРОСТУВАТИ МІФИ ПРО НАТО

В українському суспільстві за останні роки суттєво змінилося ставлення щодо Північноатлантичного альянсу – за результатами соціопитувань майже 40% громадян повністю підтримують вступ України до цієї найпотужнішої у світі військово-політичної організації. Найбільша підтримка інтеграції країни до НАТО спостерігається на заході країни – 70% опитаних ви-

словлюються «за» вступ України до Альянсу. Але, як вважає директор Центру інформації та документації НАТО в Україні Барбора Маронкова, незважаючи на такі високі показники щодо підтримки населенням України євроатлантичного вектору руху держави, треба продовжувати працювати в інформаційному просторі, адже в Україні ще багато стереотипів і

міфів стосовно діяльності та головних завдань Альянсу.

В інтерв'ю журналу «Військо України» пані Маронкова зазначила, що шлях України до НАТО багато в чому залежить від успіху реформ у різних сферах, зокрема в оборонному секторі. Тому, наприклад, в Альянсі вітають ухвалення Україною нового закону про нацбезпеку, що забезпечить встановлення

цивільного контролю та демократичного нагляду над збройними силами і структурами безпеки держави. І це один із кроків щодо наближення України до стандартів НАТО.

– Які головні підсумки Брюссельського саміту НАТО в контексті подальших відносин України з Альянсом і що необхідно робити Києву, щоб у майбутньому претендувати на членство в організації?

– На саміті НАТО у Брюсселі, який відбувся в липні, глави держав і урядів країн – членів НАТО зустрілися з Президентом Петром Порошенком та обговорили ситуацію у сфері безпеки в Україні і навколо неї, перебіг оборонної реформи і практичне співробітництво між Україною та Альянсом.

НАТО заявило про неухильну підтримку суверенітету і територіальної цілісності України і суворо засудило незаконну й нелегітимну анексію Криму Росією.

Держави – члени Альянсу також обговорили ситуацію на сході України, яка залишається серйозною з огляду на щоденні порушення угоди про припинення вогню і прав людини.

Вони підтвердили, що шлях до миру лежить через виконання Мінських угод, і наголосили, що всі сторони мають дотримуватися своїх зобов'язань. У цьому сенсі Росія несе особливу відповідальність і має вивести війська з території України та припинити надавати підтримку бойовикам.

Лідери держав НАТО також визнали стратегічну мету України набути членства в Альянсі. Отже, тепер необхідно зосередити увагу на реформах.

НАТО та його держави-члени продовжують підтримувати процес реформування в Україні, надаючи дорадчу допомогу, здійснюючи підготовку персоналу і забезпечуючи Україну обладнанням.

Директор Центру інформації та документації НАТО в Україні Барбора Маронкова:
«Шлях України до Альянсу залежить від успіху реформ»

На саміті НАТО глави держав і урядів країн-членів НАТО зустрілися з Президентом Петром Порошенко та визнали стратегічну мету України набути членства в Альянсі

Складовою підтримки України з боку НАТО також є Комплексна програма допомоги, яка містить як політичні, так і практичні заходи. Йдеться про діяльність експертів-радників у Києві, а також проекти в таких галузях, як кіберзахист, медична реабілітація та матеріально-технічне забезпечення.

– На ваш погляд, за ті роки, що минули після підписання Хартії Україна-НАТО, які проекти співпраці між Києвом та Брюсселем стали найбільш перспективними та принесли обопільну користь, а які залишилися нереалізованими? І з чим це було пов'язано?

– Чимало проектів співробітництва створили передумови для досягнення Україною поступу в наближенні до євроатлантичних стандартів. Україна заявила про своє бажання інтегруватися в євроатлантичні структури ще на Празькому саміті НАТО 2002 року, а НАТО вже на Бухарестському саміті визнало, що Україна стане членом Альянсу. Згодом Україна відмовилася від цього курсу, повернувшись до нього після Революції гідності 2014 року.

Отже, йдеться про прагнення України набути членства в Альянсі, а також про необхідність запровадження істотного реформування національних структур

безпеки і оборони. Але не лише. В Україні необхідно також запровадити ширші реформи з метою зміцнення демократії, верховенства права, захисту прав людини і справедливого управління.

Візьмемо за приклад ухвалення нового Закону про національну безпеку. Це був дуже очікуваний крок. Цей закон забезпечить встановлення цивільного контролю та демократичного нагляду над Збройними Силами і структурами безпеки. Нині, щоб реформа набула чинності, потрібно забезпечити його імплементацію.

Це наблизить Україну до стандартів НАТО, але понад усе сприятиме зміцненню безпеки і демократії в Україні.

– Отже, Україна активно реформує сектор безпеки і оборони, впроваджує в діяльність Збройних Сил багато стандартів НАТО. На яких інших головних напрямках реформування держави необхідно зосередити зусилля влади та суспільства для якнайшвидшого досягнення критеріїв членства?

– 2016 року Україна ухвалила дуже важливу дорожню карту в галузі оборонної реформи – Стратегічний оборонний бюлетень, який значною мірою ґрунтується на стандартах і принципах НАТО.

Протягом останніх двох років

ми спостерігали поступ з багатьох напрямів оборонної реформи. Наприклад, тактичні навички і технічне оснащення Збройних Сил України істотно вдосконалено, і цьому продовжують сприяти військові навчання і програми, в межах яких окремі країни – члени НАТО забезпечують військову техніку і обладнання.

Минулого року увагу насамперед приділяли розробці основних правил і виробленню концепцій, а також інших керівних документів. Водночас у Міністерстві оборони і при Генеральному штабі було створено нові структури. Ми помітили відчутний поступ з таких питань, як здійснення планування з урахуванням реальних військових спроможностей, запровадження єдиного командування з питань медичного забезпечення, а також істотні успіхи у підготовці та розбудові в Україні сержантського корпусу.

Утім залишається чимало проблем. А саме: як перейти від розробки і планування реформ до їхнього практичного запровадження? Скажімо, деякі нові департаменти і відділи залишаються недоукомплектованими, існує брак кваліфікованих і досвідчених кадрів. Одним із ключових інструментів надання допомоги Україні є у просуванні реформ з боку НАТО є

аналіз виконання Річної національної програми і механізм «Процесу планування і огляду сил» у рамках програми «Партнерство заради миру». Завдяки цим інструментам НАТО радить Україні і ділиться досвідом щодо того, як подолати поточні виклики.

Але найголовніше – забезпечити, щоб реформи були системними, комплексними, сталими і незворотними.

– Річні національні програми співробітництва України з НАТО – дієвий механізм співпраці та реформування нашої країни. Як, на ваш погляд, можна оцінити якість їхнього виконання, які напрямки «пробуксують» і з чим це пов'язано?

– Річна національна програма – це основний інструмент, завдяки якому Україна може просувати реформи, необхідні для реалізації її євроатлантичних прагнень. РНП структуровано за зразком Плану дій щодо членства і ґрунтується вона на Дослідженні НАТО з питань розширення. Ми разом докладаємо зусиль для того, щоб Україна якомога ефективніше використовувала цей дієвий інструмент.

Протягом останніх двох років НАТО спостерігає поступ з багатьох напрямів оборонної реформи – тактичні навички і технічне оснащення Збройних Сил України істотно вдосконалено

– Країни НАТО надають істотну допомогу та підтримку Україні в захисті її територіальної цілісності та реформуванні сектору безпеки і оборони. За якими головними напрямами Альянс планує й надалі підтримувати нашу державу?

– Окрім дорадчої допомоги, яку надають радники НАТО українським владним установам, окремі держави – члени Альянсу відряджують в Україну своїх радників або проводять тренувальні заходи.

До того ж в Україні реалізують вісім проектів цільових фондів НАТО, в межах яких держави – члени НАТО і партнери пообіцяли виділити майже 40 мільйонів євро на підтримку України. За двома іншими проектами Україна є одним із найбільших отримувачів допомоги.

Результати такої роботи помітні і відчутні. Наприклад, у межах проекту цільового фонду НАТО у галузі медичної реабілітації українські військові, зокрема і жінки-військовослужбовці, які зазнали поранень, отримують необхідну медичну допомогу, а також

надається сучасне обладнання медичним реабілітаційним центрам скрізь в Україні. Завдяки проекту цільового фонду в галузі кіберзахисту Україна стає міцнішою перед загрозою кібернападів. А за нашою програмою вдосконалення військової освіти було підготовано понад 1000 українських інструкторів.

Під егідою проекту цільового фонду НАТО з питань командування, управління, зв'язку і комп'ютеризації (проект С4) ми сприяємо Регіональній програмі безпеки повітряного простору, щоб Україна могла ефективніше реагувати на повітряні інциденти. Ми також забезпечуємо Україну обладнанням супутникового зв'язку.

Проекти цільових фондів – це вагома складова Комплексної програми допомоги НАТО Україні, ухваленої на Варшавському саміті Альянсу 2016 року. У межах цієї програми було також розширено завдання програм НАТО у галузі розбудови потенціалу в Україні. Отже, ми допомагаємо Україні в підготовці професійних цивільних кадрів для структур безпеки, а також з питань соціальної адаптації колишніх військовослужбовців і тих, що мають звільнитися в запас або піти у відставку найближчим часом, і просуваємо добросесійність в оборонному та безпековому

секторі. Держави – члени Альянсу також сприяють модернізації системи військової освіти України і розвитку стратегічних комунікацій.

– Які головні напрямки діяльності Центру інформації та документації НАТО в Україні ви б на сьогодні визначили?

– Наше основне завдання полягає у підвищенні обізнаності української громадськості щодо діяльності Альянсу. Після Революції гідності 2014 року до наших завдань додалося інформування про підтримку України з боку НАТО, сприяння розбудові спроможності уряду України здійснювати стратегічні та кризові комунікації, а також допомога у боротьбі з дезінформацією і пропагандою.

Ми співпрацюємо як з урядовими установами, так і з низкою інших партнерів, серед яких громадські організації, університети, молодіжні спілки, ЗМІ, митці та активісти.

– За останні роки в українському суспільстві суттєво зросла підтримка євроатлантичної інтеграції. На яких аспектах треба зосереджуватися щодо подальшого інформування громадян, щоб вони якомога краще розуміли, якими є цінності Альянсу? І яка роль у цьому Центру інформації та документації НАТО?

– Нашу діяльність насамперед зосереджено на спростуванні міфів та стереотипів щодо НАТО, які й досі існують в українському суспільстві. Щоб надати громадянам правдиву інформацію, ми видаємо публікації, проводимо круглі столи із представниками громадськості або наочні демонстрації із показом коротких відеоматеріалів тощо.

У нас є пересувна виставка «Україна-НАТО. Формула безпеки», яка містить інформацію про історію НАТО, основні цінності організації, а також розповідає про співпрацю України та НАТО за останні 25 років.

Наша виставка побувала в одинадцяти регіонах України, і в кожному з них ми урочисто відкрили її у присутності громадськості. Це був дійсно чудовий приклад справжнього спілкування з населенням.

Нині ми починаємо планування урочистостей з нагоди 70-річчя НАТО, яке відбудеться наступного року. Ми думаємо про те, як відсвяткувати цю дату в Україні. Я впевнена, що ми представимо українському суспільству чимало цікавих історичних фактів, які також стосуються історії України та її відносин із НАТО.

Андрій МИРОНЧУК

В Україні ще багато стереотипів і міфів щодо діяльності та головних завдань Альянсу, тому необхідно продовжувати працювати в інформаційному просторі

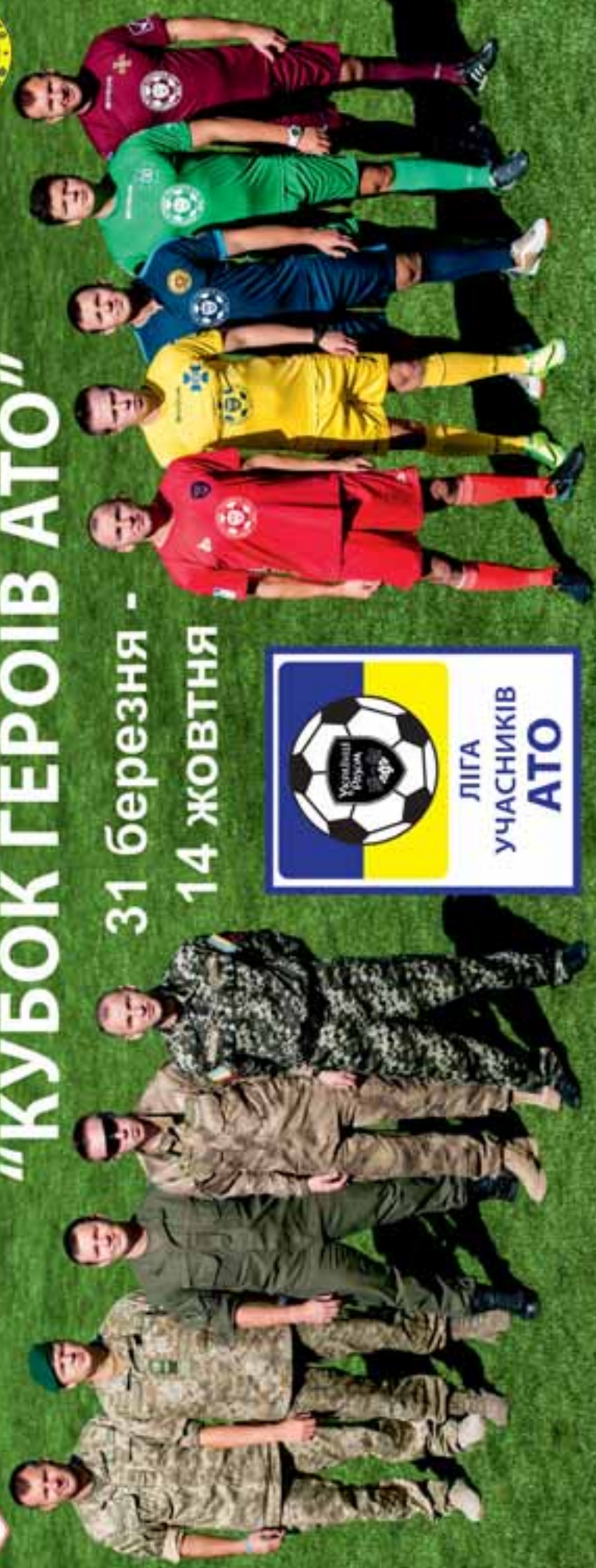
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ УЧАСНИКІВ АТО
"УКРАЇНЦІ-РАЗОМ!"

ФЕДЕРАЦІЯ ФУТБОЛУ
УЧАСНИКІВ АТО

"КУБОК ГЕРОІВ АТО"

31 березня -
14 жовтня

Київ, Вишневе, Харків, Львів, Маріуполь, Миколаїв, Суми
Запоріжжя, Полтава, Черкаси, Житомир, Чернігів, Вінниця,
Дніпро, Івано-Франківськ, Сєвєродонецьк, Рівне, Луцьк

Наші партнери:

ukrazom.org

ЛЕГЕНДАРНИЙ 61-й

До операційної привезли «небезпечного» пацієнта, на якого чекала команда лікарів і саперів. Під Волновахою граната з «підствольника» влучила бійцю у стегно і там дефрагментувалася — від'єднався детонатор. Військові

хірурги Ігор Палій, Павло Казьонов, Василь Романов, анестезіологи Наталія Мамай та Олександр Демченко оперували в захисних шоломах і бронежилетах. Здетонувати могло будь-якої миті. Вибухнув би детонатор — посікло б пальці або обличчя. Розірвався б сам заряд — то й від операційної нічого б не залишилося. На щастя — обійшлося. Бійця врятували

Йому б у його роки гуляти з дівчатами, ласувати морозивом, на рок-концертах «тусуватися». Проте майже весь свій вільний час 15-річний Микита Накалюжний проводить у 61-му військовому мобільному госпіталі, що дислокується в Маріуполі. Тут хлопчина займається певною волонтерською діяльністю — безкоштовно підстригає поранених і хворих бійців ЗСУ.

— Я вчуся на перукаря-модельєра, — розповідає Микита, помітно ніяковіючи від прискіпливої журналістської уваги. — Якось просто прийшов на КПП госпіталю запитати, як здоров'я у військових, як у них справи. І зрозумів, що треба їм хоч чимось допомогти. Швиденько збігав додому, взяв інструменти... Мене провели всередину... Ну, ось так і почалося...

Як до цього ставляться його батьки? Із розумінням. Батько Микити — також військовий, бере участь в операції Об'єднаних Сил.

Микита Накалюжний

— Каже, що я — молодець, — сором'язливо усміхається хлопець і додає. — А що тут особливого?

Так, нібито нічого особливого й немає. Але бійці, яких обслуговує юний перукар, іншої думки.

— У мене вдома, на Дніпропетровщині, залишився син такого ж віку, — розповідає один з його «клієнтів» Сергій. — І коли Микитка заходить до палати, знаєте, аж сльози навертаються... Навіть його присутність — найкращі ліки. Декому з нас, можливо, й не треба підстригатися, та все одно хлопці просять: будь-ласка, ось тут підривняй... Ми ж бачимо, що йому це приємно і як для нього це важливо.

Сьогодні Микита Накалюжний — мало не легенда 61-го госпіталю. З ким не почни розмову, обов'язково згадають його. Та й сам госпіталь, який рік тому відзначив своє 10-річчя, по праву вважається легендарним.

— Це, звичайно, перебільшення, — відповідаючи на запитання про такий статус каже начальник госпіталю Олександр Перестюк. — Ми просто чесно виконуємо свою роботу, свій лікарський обов'язок. А легендарним госпіталь назвали під час оточення під Іловайськом, коли до нас безперервним потоком надходили поранені. За день лише через рентген-кабінет проходило до 100 бійців. За годину перев'язували і надавали необхідну допомогу більш ніж десятку поранених. Лікарі з ніг падали, але ж упоралися.

61-й військовий мобільний госпіталь був сформований 2007 року в Одесі на базі Військово-медичного клінічного центру Південного регіону. В травні 2014-го його перевели в зону АТО. За час війни він змінив п'ять місць дислокації, але незмінним залишилося його головне призначення — надавати допомогу постраждалим у ході бойових дій. Ключове завдання госпіталю — спеціалізована

медична допомога, операції, обстеження та евакуація. Нині госпіталь базується у Маріуполі, де місто надало для цього один з найкращих своїх медичних закладів — міську лікарню № 5.

Олександр Перестюк

— Медперсонал нашого госпіталю врятував не один десяток тисяч життів, — продовжує розповідь Олександр Перестюк. — Це перш за все заслуга наших високопрофесійних, відданих своїй справі, лікарів. Та чи багато може лікар без необхідної матеріальної бази? Нині ж завдяки допомозі місцевої влади ми маємо хірургічне відділення, госпітальне відділення, анестезіологію, стоматологічний і ультразвуковий кабінети, ендоскопію, рентген-кабінет. І все ж таки найголовніша наша цінність — люди, фахівці. Штат нині становлять більш ніж 200 медиків. Усі — військовозобов'язані, служать за контрактом. Заробітна плата висока, колектив дружний, високопрофесійний.

Силами особового складу у приміщеннях госпіталю зроблено ремонт, відкриті та облаштовані нові палати, зокрема реанімаційне відділення, ізолятор для пацієнтів з інфекційними захворюваннями. Висока кваліфікація медичного персоналу, обладнання операційних нашого госпіталю дозволяє проводити найскладніші хірургічні втручання.

Тарас Шеремета

Одним із таких професіоналів є начальник хірургічного відділення старший лейтенант медичної служби Тарас Шеремета.

— За останні чотири роки військова медицина України набула великого досвіду, — розповідає він. — Ми зіткнулися з різноманітними травмами, пораненнями, захворюваннями. Як це не гірко, але війна стала школою для хірургів, анестезіологів та й усіх лікарів загалом. Довелося переглянути чимало застарілих норм. І результати вже видно неозброєним оком. Насамперед на початковому етапі почали дотримуватися норм тактичної медицини. Тобто натовських та й узагалі світових передових канонів з надання екстреної допомоги на полі бою.

У госпітальній ланці змінилася сама структура місця надання допомоги. Якщо раніше, за Радянського Союзу, госпіталі розгорталися в наметових містечках у чистому полі, то після 2015 року — на базі цивільних лікувальних закладів. Це дало можливість використовувати не тільки свої ресурси, а й цивільні. Що дозволило виконувати більший обсяг оперативних втручань, ніж, скажімо, 2014 року.

Покращено медичне забезпе-

чення, чого раніше не було взагалі. Чітко відпрацьовано тактику як оперативних втручань, так і евакуації. Це дуже важливо. Евакуація у військовій медицині є одним з найважливіших факторів. Чим швидше пораненого буде доставлено до хірурга, тим більше в нього шансів вижити. Це те, що в нас називається «золотою годиною». Поранених із зони бойових дій нам доставляють своїм транспортом, втім буває, що й наші бригади виїжджають на передову. Після надання необхідної допомоги, автобусом чи залізницею, а якщо особливо тяжкі випадки, то й вертольотами, доправляємо поранених і хворих до стаціонарних шпиталів в Одесі, Дніпрі, Києві. Темп роботи дуже високий, працюємо і вдень і вночі.

Та, виявляється, велика завантаженість тут є не найбільшою проблемою. Попри невідомо ким вигаданий постулат, мовляв, усі ескулапи — циніки, лікарі 61-го госпіталю — неабиякі оптимісти. Та й жартівники також. На традиційне і доволі затерте запитання, що у його роботі є найважчим, Тарас Шеремета усміхається:

— Ми — люди військові. Тобто маємо дотримуватися статутної форми одягу. Але у формі до операційної не пустять навіть начальника госпіталю. Тому найважче — цілий день перевдягатися з камуфляжу у стерильне і навпаки.

І вже серйозно:

— Важко дивитися на хлопців, яких іноді привозять у такому вигляді, що... Важко жити вдаліні від сім'ї. Моя дружина — також військовослужбовець, живе в Києві, приїздить сюди раз на місяць, а то й на два... Але ми маємо бути оптимістами. З поганим настроєм до поранених підходити не можна. Бо їм ще важче.

Скромні, талановиті люди. Вони згодні годинами із захопленням розповідати про того ж таки Микиту Накалюжного чи своїх колег, не вбачаючи у власній діяльності нічого героїчного.

Обладнання, ліки, витратні матеріали госпіталь отримує по лінії Міністерства оборони. Але не відмовляється і від волонтерської допомоги. Скажімо, ендоскоп

Olympus, вартістю понад мільйон гривень подарували одесити. Його переваги — мобільність і компактні габарити. А від представників Української православної церкви Київського патріархату госпіталь отримав медикаменти на суму

більш ніж 80 тисяч гривень, електрокардіографи і одяг для поранених бійців.

Зрозуміло, що військовий госпіталь — не санаторій і не курорт. Ключове слово у його назві — військовий. Тут чимало крові і болю. Але працівники госпіталю роблять все можливе, щоб їхні пацієнти, котрі зазнали поранень під час захисту Вітчизни, почувалися тут затишно і комфортно. Є тут для них і шафи з різноманітною літературою, і телебачення. Нещодавно з'явився Wi-Fi для доступу до Інтернету, що дало змогу не тільки спілкуватися з рідними і близькими, а й проводити онлайн-конференції.

Та все ж таки хлопці намагаються якнайшвидше залишити легендарний госпіталь, щоб повернутися на фронт. Зі щирою вдячністю лікарям. А медики залишаються, щоранку поспішаючи на шиккування, а потім, змінивши камуфляж на робочий одяг, до операційних. Бо допоки за двадцять кілометрів від них тривають бойові дії, вони — на бойовому посту.

Олег ЯНОВСЬКИЙ

МІСІЯ КАПЕЛАНА

За всі роки війни, проведені на передовій, Сергій Дмитрієв справді заслужив на те, щоб бійці 30-ї окремої механізованої бригади між собою називали його «наш священник». До нього вони йшли отримати благословення, а коли було важко на душі – просто просили поради. Вони йому вірили, а головне – довіряли

Отець Сергій Дмитрієв:
«Допомагайте іншим – це потрібно вам»

фото Павла Боболовича

Фото Петра Ушкалова

Фото Петра Ушкалова

Отець Сергій – капелан першого батальйону бригади – гортає фото на своєму ноутбуці й коментує:

– Ось я проводжу обряд хрещення, а це ми із Костею граємо, а ця фотографія облетіла не одне видання, ми її називаємо «Тайна вечерея». Це було на Великдень на Світлодарській дузі. Тоді вже вийшли із Дебальцевого. Ми сиділи в приміщенні очищувальної станції. Звичайно, не спали, а о четвертій ранку фотограф Юрій Білак, який робив фоторепортаж, раптом випалив: «Оце так кадр! Ви сидите як на Тайній вечері». Ми сиділи за довгим столом, горіла свічка і ми вели бесіду. Так само, як на картині Леонардо да Вінчі.

Таких споминів з Донбасу, де капелан намагається розрядити обстановку, багато: ось він вигадує смішні імпровізації, а іншим разом з медиком Олександром починають співати пісню Ляпіса Трубецького «Саша и Сережа спать ложатся тоже», – бійці сміються й у такий спосіб відволікаються. Та найважче не на Донбасі, а вже поза зоною конфлікту, коли назовні вилазить весь тягар війни. На питання, чому так, пояснює, що воїн почуваеться більш захищено там, де побратими охороняють його сон, а тут – він беззахисний і часто-густо почуваеться себе непотрібним.

Факти говорять самі за себе:

після повернення з зони бойових дій, у підрозділах різко збільшується кількість суїцидів та інших небойових втрат, приміром, через алкоголізм. І це там, де священика просто не було. Адже присутність релігійного лідера в підрозділі – це завжди відчуття дому, спокою і відсторонення від дурних вчинків.

Випадок, який стався із ветеранами в Луцьку, красномовно про це свідчить. Нічним містом отець Сергій із бувалими бійцями, за плечима яких Ірак, Афганістан та схід України, повільно їхали машиною, шукаючи готель. Із патрульної поліцейської автівки пролунала вимога зупинитися. На питання військових «Ми щось порушили?» від поліцейського отримали відповідь, що ні, а зупинив через те, що їхали не швидко і вигляд мали досить підозрілий. Коли той дізнався, що бійці з 30-ї бригади, почав хизуватися, що ті нічого не варті, а от він був у луганському аеропорту і знає, що таке війна. Сержант, який сидів на передньому сидінні, ледь стримуючи емоції, кинув нахабі: «Ви все сказали?» Коли відїхали від місця інциденту, бійці повернули голови до свого капелана:

– Отче, нам треба було поставити його на місце?

– Ну так.

– Нас принизили, ми ж бійці!

– Він би викликав підмогу. І чим би все закінчилося? – мовив священик.

Супроводжувати військових у цивільному житті – це колосальна напруга. І не кожен священнослужитель здатен зрозуміти того, хто пройшов котли, обстріли і поранення. Тільки тому, хто був поруч весь час, воїни можуть відкрити душу. Адже війна загострює почуття, і там, на передовій, вони ходять до капличок, читають псалми, під обстрілами згадують молитви, але повертаючись до домівок, не обов'язково ходитимуть до церкви, проте от до військового капелана – завжди. Тому що той не нав'язує і не повчає. Він – такий само щирий боєць, тільки його зброя – слово.

Загалом присутність священнослужителя поруч відіграє стримуючу роль. Бійці краще адаптуються, знаходять спільну мову між собою і своїми рідними. Отець Сергій робить все, щоб його підопічні почувалися комфортно. Зокрема, вже п'ять років поспіль він влаштовує релакс-пікніки для сімей військовослужбовців у Новограді-Волинському. Безалкогольне пиво, кава та шашлики, а ще – дружна компанія не залишають нікого без настрою.

Щоб бути з військовими нарівні, потрібно знати їх зсередини, жити їхнім життям, боліти їхніми

проблемами та щиро намагатися допомогти. Тому, на думку отця Сергія, допускати до бійців треба підготовлених священнослужителів.

– Священик має постійно вчитися, як і психолог, як військовий. Якщо ти ще й військовий священник, ти маєш набирати досвід безперервно, враховувати нюанси роботи не лише у своєму, а й у сусідніх підрозділах. Він фізично не може охопити всіх, проте навчити дослуховуватися один до одного і не залишатися байдужими – його обов'язок, – каже отець Сергій.

Він свій серед своїх. І додає, що комусь подобається священник у класичному розумінні, а комусь у джинсах та футболці. Саме останній варіант і отцю Сергію і його підопічним до душі. Бо так він ближче до них, тому зможе допомогти набагато більше. А там, на Донбасі, відслуживши богослужіння, він вдягав камуфляж, берці й допомагав. Не міг стояти осторонь ніколи. Напевне, це по-

Фото Дмитра Степанова

чуття абсолютної любові та поваги до ближнього визначили його подальше життя ще на початку 2014-го року. Коли розпочалася анексія Криму російськими загартниками, отець Сергій на той час був представником Московського патріархату. Це допомогло йому вивозити сім'ї з півострова. Коли ж почалися бойові дії на сході країни, він вдягнув камуфляж, перейшов до Київського патріар-

хату і став військовим капеланом.

– У мене з Новоград-Волинським давні зв'язки. Як прийшов до хлопців у перший батальйон, так з ними до кінця. Спостерігаю, як командири батальйонів стають командирами бригад. Це радує.

Якби отець Сергій не був священнослужителем, він би обов'язково пішов на війну як солдат. Він переконаний, що кожна людина, яка виконує священний обов'язок захисника Батьківщини, має бути підтримана і не забута. Тому він вирішив створити соціальну службу та став організатором і очільником громадських організацій «Eleos-Ukraine». Головна мета – допомога людям незалежно від їхнього віросповідання, соціального статусу тощо. Звичайно, залишитись осторонь проблем військових команда «Eleos» просто не могла. Так народилося багато проектів для підтримки ветеранів АТО, які шукають себе в бізнесі чи інших видах діяльності. Приміром, почав діяти досить незвичний проект «Ветерано театр». Найталановитіші бійці, волонтери, медики (всі, хто дотичний до війни на Донбасі) пройшли кастинг та вивчають акторську майстерність, а паралельно й англійську мову, щоб відтворити на сцені шекспірівську п'єсу «12-та ніч» саме напередодні дванадцятої ночі наступного року. До такої серйозної роботи були залучені

Фото Павла Боголюбова

режисери Івано-Франківського театру. Завдяки нестандартному підходу бійці ніби заново адаптуються до соціуму і, головне, відчувають – про них дбають.

Представники соціальної служби Київського патріархату УПЦ постійно організують тренінги та курси для священнослужителів, зокрема і військових капеланів. Один із важливих напрямків діяльності – супровід лікування ВІЛ-інфікованих, тих, хто хворіє на гепатит С та туберкульоз. Щодо військових, на жаль, і в армійських колективах трапляються такі випадки. Отець Сергій та інші капелани – представники мережі «Eleos-Ukraine» роблять все, щоб полегшити лікування захисникам.

– Військові більше довіряють капеланам, ніж цивільним, які запропонують ту ж саму допомогу. Коли я спілкуюся з бійцем, він слухає, потім телефонує, що ліки отримав і приймає. Чому ми таких лікуємо у військових шпиталях? Бо коли вони вже демобілізувалися, то їх відправляють у цивільні клініки з чергами й відповідним контингентом. А якщо це військовий заклад, їх зустрічає лікар-офіцер, приймає без черги, то вони таку допомогу сприймають по-іншому. Людина себе почуває комфортно, – говорить отець Сергій.

Є й окремий напрямок: навчання інвалідів-ветеранів війни. Найкращі бізнес-ідеї вже втілилися в життя. Чоловіки отримували по 27 тисяч гривень на «розкрутку» власного бізнесу. Хтось купував кавову машину, а хтось швейну. Наприклад, завдяки такому проекту боєць із Новограда-Волинського Олександр Горох започаткував власний бізнес, і у нього працює вже 16 осіб. Серед здобутків, якими найбільше пишається отець Сергій, – соціальний проект «Бюро ветерано» на базі «Піца Ветерано». Колишній боєць з першого батальйону Лео-

нід Остальцев з командою зголосився відкрити такий унікальний напрям діяльності. Тож капелан не міг його не підтримати і знайшов гроші на те, щоб протягом шести місяців робітники «Піца Ветерано» ділилися з бійцями досвідом щодо ведення власного бізнесу. Тому ця затишна піцерія перетворилася не просто на місце зустрічей для бійців, а й стала своєрідною платформою безкоштовної психологічної допомоги. Тут українські захисники у невимуженій обстановці отримували найголовніше – визнання і підтримку.

А напередодні першого вересня, вже традиційно, отець Сергій поспішає з Києва до Новограда-Волинського до своїх найменших підопічних – першокласників, дітей загиблих військовослужбовців та дітей із малозабезпечених сімей. Він завжди приїжджає до них із рюкзаками, подарунки до яких збирають всією Україною в рамках акції «Ранець доброти». І від усміхнених обличчя малечі на душі в досвідченого військового капелана стає тепліше та ще більше в зміцнюється віра в те, що Україну чекає світле майбутнє.

Галина ЖОЛТІКОВА

КАНІКУЛИ В КАМУФЛЯЖІ

Десятирічні хлопчачи сиділи просто неба. Їхній стомлений вигляд говорив сам за себе: цим дітям сьогодні довелося добряче попотіти. Незважаючи на юний вік, вони в повній бойовій екіпіровці: у бронежилетах, розрахованих на дорослих, шоломах та зі зброєю в руках, нарівні з підлітками на полігоні під Дніпром стріляли та виконували тактичні вправи. І за результатами виявилися навіть сильнішими за 15-річних.

І це тільки один епізод дня з двотижневого польового вишколу. Такі мілітарні табори керівники клубів Всеукраїнського об'єднання військово-патріотичних організацій за різними напрямками підготовки провели цього літа в багатьох регіонах України

Федір Водянюк, керівник клубу «ФОРПОСТ», який вже багато років у м. Ямпіль на Вінниччині займається вихованням молоді, щиро зауважив: «У нас літо – це постійний вишкіл. Між зборами три-чотири дні на перепочинок, зібрати рюкзак і знову – в дорогу».

«Щит і меч» – потужна загальновійськова підготовка

Майже два тижні 150 учасників військово-спортивного вишколу «Щит і меч» викладалися сповна. Щодня нове завдання: долання тактичної смуги перешкод, яка та-

кож дозволяє відпрацювати гірсько-штурмову підготовку, рукопашний бій, метання ножа в ціль, орієнтування на місцевості – і це далеко не повний перелік. Офіцер запасу Федір Водянюк робить все, щоб його підопічні були готові до служби в армії, як то кажуть, на всі сто. Він очолює вісім клубів Вінниччини, тож серед його вихованців вже чимало курсантів вишів різних силових відомств, зокрема військових.

Етапом на витривалість та кмітливість став марш-кидок на 10 кілометрів. Адже всі команди, а таких налічувалось 10 з різних регіонів України, були поділені на підроз-

діли, серед яких взвод охорони та розвідувальний взвод. Найстаршим дісталася роль диверсійно-розвідувальної групи. Головними силами стала мотопіхотна рота, яка мала доправити пакунок із цінною інформацією на аеродром та вручити його офіцеру. І незважаючи на те, що до летовища було всього 3-4 кілометри, довелося робити маневри у 15 кілометрів, щоб не засік умовний ворог. Діти з автоматами та гранатометами в руках перетинали річку вброд, перелазили попластунськи хащі, відбивали напади «ДРГ», і врешті – із завданням впоралися. Коли вони повертались на базу, розпочався сильний дощ,

але це не зіпсувало задоволення від насиченого на події дня.

У такий спосіб вже в юному віці діти опановують тонкощі військового мистецтва, а паралельно пізнають, що таке справжня армійська дружба. А ще їх згуртовують керівники, які понад усе прагнуть виростити справжніх патріотів. Для Федора Водянюка стає своєрідною традицією показувати дітям військово-патріотичні фільми і відео з інших таборів, відзняте за його участю. Коли ж продемонстрував малечі й підліткам стрічку «Кіборги», реакція була непередбачувана – протягом хвилини всі сиділи заціпенівши, не промовивши ні слова, а очі були наповнені сльозами.

Серед вихованців клубу «ФОР-ПОСТ» є вже бійці, які захищали схід України від ворога. Серед них Дмитро Кайтанюк, Олександр Наконечний та Антон Ордатій, брат якого Сергій, до речі, нині перебуває в зоні ООС. Всі вони виростили під щоденною опікою свого старшого наставника, і навіть повертаючись з війни, йдуть до нього, щоб допомогти і на власному прикладі виховувати молоде покоління.

Недитячі ігри: розвідка й рукопашний бій

– Під час проведення таких таборів ми намагаємося розвивати в дітях почуття відповідальності один за одного, взаємодопомоги. Просто дітей навчаємо цікавим речам, які їм у житті обов'язково можуть знадобитися. Велике значення надаємо й грі. Зазвичай, у першій половині дня – заняття, а в другій – ігрові елементи. Табір «Юний пластун-розвідник» був надто насичений щодо психологічної та фізичної складових, була жорстка дисципліна. Все розписано по хвилинах, я навіть згадав свою школу прапорщиків. Але вони отримали масу позитивних емоцій, всі були в захваті, – говорить ке-

рівник Всеукраїнського об'єднання військово-патріотичних організацій, очільник табору Юрій Пустовій.

Два тижні діти, вихованці військово-патріотичних клубів Фастова, Києва, Харкова та Хмельницького, у Навчальному центрі Української добровольчої армії в Дніпропетровській області проходили справжню школу, яка інколи не до снаги пересічним громадянам. Навіть восьмирічні та десятирічні діти показували справжній майстер-клас з багатьох напрямків. Через те що програма табору «Юний пластун» щороку проходить і вдосконалюється за напрямком підготовки розвідників на базі козацько-скаутської системи, вона вже має своїх юних прихильників. Діти з року в рік під гаслом «Тільки вперед, долаючи перешкоди» відточують майстерність у маскуванні, спостереженні, наданні першої медичної допомоги, мінній безпеці, виживанні та стрільбі з різних видів зброї.

Так, 13-літній киянин Святослав з позивним «Зомбі» вже 7 років поспіль їздить в літній табір. Щоразу повертаючись стомленим, він каже, що це було востаннє. Та коли настає весна, хлопець завжди питає маму Оксану: «Ти телефонувала Юрію Степановичу? Я ж знову збираюся в табір!»

Два заключні дні табору «Юний пластун-розвідник» були не просто насиченими, а й, так би мовити, жорсткими щодо навантаження й часу. Юрій Пустовій вже з усмішкою згадує:

– Табір був складний і щодо психологічного, і щодо фізичного навантаження. На крайньому шикуванні вони ледь стояли. Але коли запитав, чи сподобалося, всі в захваті кричали «Так!». Їм сподобалося, бо в реальному житті їм не вистачає драйву і найважливішого – живого спілкування.

Перший тиждень з дітьми займалися тренери центру, на базі якого й відбувався табір, а вечо-

рами вони мали змогу послухати справжні бойові історії реальних бійців і почути слова-настанови від капелана. Їх цікавили питання про духовність, про історичні факти, яких не викладають у школі.

Та апогеєм перебування були останні дні вишколу. Перше випробування, як для справжнього розвідника, – самостійна ночівля в лісі. Юрій Пустовій виділив квадрат у три кілометри і дав вказівку: облаштувати місце ночівлі, місце для багаття, але так, щоб не було видно сторонньому, й, звичайно, створити сигналізацію навколо себе за допомогою капрону, ліски або підручних засобів. Юрій Степанович був у ролі нападника, який мав тихо підкрастися до кожного, але діти повинні були почути пересування в нічному лісі й відійти у безпечне місце. А направлене світло з увімкненого ліхтарика вважалося за постріл зі зброї.

– Це була їхня фантазія – як зробити так, щоб їх не помітили, і залишитися неушкодженими. Мали вирахувати ймовірні на-

прямки, з яких я міг підійти, а з яких ні – гущавина чи прірва. Звичайно, вони – діти, і я бачив, що хтось десь ліхтариком підсвічував, у когось полум'я виривалось із ямки, але вони молодці – впоралися. До них підійти було мені, досвідченому розвіднику, досить важко. Вони розкидали сухі гілки, які хрустіли під ногами і видавали мене. Підходив до кожної схованки на відстань у 20 метрів, а долав цю відстань 15-20 хвилин. І головна умова була: якщо когось відстежую, то той робить мені кухлик запашного чаю, – говорить Юрій Пустовій.

Ранок зустріли там же, в лісі. Але одна з наступних ночей також була своєрідним випробуванням. Тренери влаштували умовний напад ДРГ на місце розташування, а діти мали відбити атаку, правильно відійти від місця інциденту і захопити в полон нападників. Діти трохи перелякалися, бо казарму обкидали вибуховими пакетами. Вдягалися лежачі в казармі, повзли підлогою на вулицю і виходили вночі на полігон. А там бойовими парами прочісували ліс, шукаючи диверсантів. І знову замість зброї – ліхтарики. Та, незважаючи на те, що зброя не справжня, їм вдалося впіймати двох, і це досвідчених тренерів центру! Ті були в захваті від підготовки дітей, бо не очікували на такий перебіг подій.

– У таборах, які я проводжу, діє правило розвідника – все роби сам. Я їм ні в чому не допомагав. Коли бачиш, що все, дитина не справляється стовідсотково, то тільки тоді підходиш і запитуєш, а що він зробив для того, щоб вирішити ситуацію. Тільки потім допомагаю. Вони мають бути самостійними, адже в сучасному житті доведеться всього досягати самотужки.

А розвідник – це людина спритна, сильна і яка творчо підходить до виконання завдання. І тут для дітей також своєрідний іспит – як мінімум скласти три стовпчики віршів про табір. Комуś таке нестандартне, як для розвідника завдання, давалося нелегко, проте всі старалися показати свої здібності. А от здібностей до рукопашу дітям не позичати. Тільки спочатку був шестикілометровий розвідрейд, який пролягав і пересічною місцевістю, і в горах, потім смуга перешкод, забіг, завдання в лісі й пошук пораненого в бліндажі, – такі навантаження не кожен витримає. І тільки після цього діти приступили до рукопашного бою. Вони показували такий майстер-клас, що до Юрія Пустовія підходили досвідчені тренери центру й ненароком пи-

тали: може, варто припинити? Та Юрій Степанович знав, що його вихованцям це до снаги. Вони сильні і завзяті, спритні і загартовані не по-дитячому.

Юні миротворці

Миротворець, десантник Едуард Яцук цього літа провів на базі спортивно-оздоровчого комплексу «Супутник» біля м. Кременчук Полтавської області регіональні літні польові табірні збори, присвячені 26-й річниці миротворчих сил України. До села Дмитрівка приїхало 8 команд з Полтавської, Дніпропетровської, Кропивницької,

Харківської та Київської областей. Звичайно, як і в багатьох таборах, які відбуваються в рамках ВОВПО, були присутні такі елементи як рукопаш, парашутна справа, нічний розвідрейд тощо. Та родзинкою табору на Полтавщині було відпрацювання дій миротворців у зоні конфлікту. Миротворець Едуард Яцук за основу взяв справжню ситуацію, яка трапилася з ним під час служби в 240-му батальйоні ООН у Боснії та Герцеговині.

– Діти супроводжували умовний вантаж, виступали в ролі миротворців на рейді. Друга команда – була місцевим населенням,

яке постійно заважало руху коло-ни, виходило на дорогу й просило їсти, жебракувало. Ще одна коман-да була в ролі п'яничок та інших ненадійних людей, що намагалися зірвати операцію миротворців, які в свою чергу мали знайти вихід із ситуації і вчасно доправити дороги медикаменти до пункту призначення, не застосовуючи сили та зброї, – говорить Едуард.

Такий епізод – непоодиноким у тих реальних точках світу, де є збройні конфлікти. Тож діти вчилися бути справжніми миротворцями: бути стриманими і холоднокровними щодо місцевого населення, щоб не вчинити воєнний злочин. Тут має бути і хороша психологічна підготовка, тому в миротворці відбирають найкращих бійців. Миротворчу науку діти засвоюють протягом багатьох років: правила ведення подібних операцій, де заборонено розміщувати бойові позиції, яку зброю заборонено використовувати, чому заборонені отруйні речовини та ядерна зброя тощо. Молодь починає замислюватися і багато чого розуміє. І ці знання ніколи не будуть зайвими.

Такий досвід одному з вихованців Едуарда Яцука вже став у пригоді. Костянтин Герцег завжди відвідував заняття в клубі в рідному Кременчуці. Показував хороші результати. Вступив до медичного коледжу, а згодом і в медичний інститут у Кропивницькому. Та вже на першому курсі став лідером не лише серед одногрупників – йому ввірили очолювати молодіжну раду. А згодом став і командиром загону швидкого реагування від Червоного Хреста по Кропивницькому та області.

Як таких вихованців, серед яких і майстри спорту, і захисники Вітчизни, вдається виростити, Едуард розповідає: дітям потрібно всю науку доносити в ігровій формі. Так вони сприймають будь-яку інформацію.

Прикладами на цьогорічних літніх зборах стали реальні ситуації, які відбуваються на Донбасі. Дітям це болить, вони розуміють всі реалії і страхіття війни, тож із щирою цікавістю слухають лекції про завзяття українських військових, про вибухівку і чому не можна піднімати в зоні конфлікту невідомі речі, як викликати поліцію

і оточити місце, де лежить підозрілий предмет.

А ще цього літа діти побували в нічному рейді, пройшли гірську підготовку, долали переправи. Та щоб вони не робили, завжди головною метою, яку ставив перед собою керівник клубу юних десантників та миротворців «Гвардія» Едуард Яцук, було дати дітям зрозуміти, що один в полі не воїн, що найголовніше – це взаємовиручка та підтримка.

– Діти 10-12-ти років вільно проходять 20-25 кілометрів з рюкзаком, карематом та спальним мішком. Спочатку їм лячно. Але я розповідаю, що ми з ними за день, починаючи з ранкової зарядки, проходимо приблизно 50 кілометрів. А тут вдвічі менше. Просто треба себе налаштувати. Розповідаю, якими стежками будемо йти, де потрібно пришвидшити рух, де уповільнити. І вже «бувалі воїни» кажуть: «А що тут такого. Це зовсім нескладно».

Ще одним яскравим випробуванням для учасників табору стала гірська підготовка на пологих скелях та проходження переправи, наприклад, над проваллям.

Найкраща інвестиція – інвестиція у молоде покоління

Такі табори повністю безкоштовні. Та найголовніше, як наголошують всі керівники клубів, – діти не кинуті напризволяще, а виростають справжніми патріотами свого народу, справжніми захисниками своєї держави. Батьки ж дітей розуміють – їх навчать тільки корисним справам і потрібним знанням.

І щоразу, коли дівчата і хлопці повертаються додому із чергового табірної збору, подорослішавши та зміцнівши духом, то починають мислити і думати по-іншому. З'являються нові інтереси, бажання вчитися і жити достойно.

Галина ЖОЛТІКОВА

Йому судилося втілити свою величну ідею в життя і дочекатися покоління, яке бачить Україну такою ж, про яку мріяв він. А його слова: «Україна не може програти, вона тільки виграти може» вже стали пророчими.

24 серпня, в День Незалежності України, Левку Лук'яненку виповнилося б 90 років.

До свого поважного ювілею батько української незалежності не дожив всього півтора місяця.

Та день його народження завжди додаватиме сил країні, за яку він боровся

СПРАВЖНІЙ ГЕРОЙ УКРАЇНИ

Чин похорону Героя України Левка Лук'яненка зверхував у Володимирському соборі Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет за участю Президента Петра Порошенка і численного люду, що заповнив патріарший собор. Поховано Левка Лук'яненка на Байковому цвинтарі в Києві.

...Брат Олександр згадував, що коли під час війни вони, підлітки, залишилися без батька, то сусідка взимку стала виламувати їхній паркан, щоб топити свою піч. Діти не могли протистояти цьому. І тоді малий Левко придумав – у штахетину, яку мала виламати сусідка для наступного розпалення, він в дірку наштовхав пороху. Назавтра Сашко і

Левко посхоплювалися рано, щоб не пропустити цікавого видовища хлопчачої помсти. І піч сусідки-злodingки таки добряче бахнула! Не знаю, чи припинила вона після вибуху красти чужий паркан, але отака готовність Левка постояти за себе з дитинства – характерна.

А виростаючи, розширюючи кругозір далі рідного села Хрипівки на Чернігівщині, далі Стародубського шляху, на якому йому з

батькових розповідей та материних пісень уявлялися буйночубі козаки з гострими шаблями, далі містечка Городні, далі Седнева зі скіфськими могилами і навіть далі княжого Чернігова, – він щораз більше задумувався і про те, як постояти вже не тільки за себе, але й за свою українську націю.

«В юначі роки хлопці читають книжки про далекі мандри. І я читав такі книжки, – згадував Левко Лук'яненко. – Та батькові розповіді про козаків повернули уяву до козацької романтики. Я почав уявляти себе козаком з баским конем, гострою шаблею, в шапці – папасі зі шликом та китицею, з вусами та оселедцем. ...І ось десь у широкому запорозькому полі несуча вихором з піднятою шаблею супроти ляха чи московського вершника. Перед зіткненням смикнув вуздечку праворуч, кінь зрозумів і виносить мене з лівого від ворога боку до його лівої німечної руки, миттю перекидаю шаблю в ліву руку і з маху розсікаю його шию. А іншим разом уявляв себе сотником чи полковником. І ніколи – гречкосієм. Такої романтики в мене не було».

Із сьомого класу Хрипівської школи його забрали до армії. Забрали 16-літнім. Мобілізували

хлопців 1927 року народження, але оскільки мати не знайшла документа про народження Левка 1928 року, – забрали з усіма. Був 1944 рік. Армії він не боявся – тим паче, що любив стріляти. Але через несправедливість подумував навіть тікати з армії. А тут ще опинився разом із хлопцями з Рівненської області, і, як суха губка, став вбирати їхні розповіді про партизанську боротьбу загонів УПА проти нацистів і комуністів. А то ще направили молодих солдатів на роботу в київський «Арсенал», і Левко на прохання друга виносив зброю – не питав куди, але підозрю-

вав, що для підпільної боротьби.

Далі – служба в Австрії. І там, на горищі автомобільної школи, солдати виявили купу книжок, серед яких були і російські. Хлопця з Хрипівки вразив роман «Овод» Етель Войнич, але ще більше – поема Рилєєва «Наливайко». І тоді юний радянський солдат вирішив йти шляхом Наливайка в боротьбі за Україну. Згодом він вирішить, що для успіху цієї боротьби треба пробратися у вищі ешелони влади, щоб уже звідти допомагати Україні. А оскільки всі революціонери були юристами, і Левко Лук'яненко вирішує обрати цей фах після демобілізації. А ще – вступити в КПРС, оскільки без цього кар'єру не зробити. Він закінчує юридичний факультет Московського університету імені М. Ломоносова – найвищого в СРСР навчального закладу. До речі, вчився разом з Михайлом Горбачовим, хоча й на різних курсах.

1958 року Левко Лук'яненко завершує навчання і добивається призначення у розпорядження Львівського обкому компартії, де його призначають пропагандистом Радехівського райкому. Там по селах він чує розповіді про героїчну боротьбу проти радянської влади, знайомиться з людьми, які поділяють його погляди і створює

Українську робітничо-селянську спілку. Безумовно, у назві було віддано данину тодішній політичній традиції, а в програмі – боротьба за самостійність України на підставі конституції СРСР, яка формально таку можливість для всіх республік Союзу передбачала. І це в історії українського визвольного руху було свідоме перенесення ваги боротьби зі збройної – на мирну. Проте КДБ швидко припинив діяльність організації, заарештувавши в січні 1961 року всіх її учасників. Львівський обласний суд засудив Левка Лук'яненка до смертної кари, всіх інших – до різних строків ув'язнення.

72 доби в одиночній камері смертника він чекав виклику на розстріл. Як витримував, як впоряд-

кував психіку? Тільки вірю в те, що він є одним із борців за свободу України, що за ним прийдуть інші. Морально він був готовий до смерті і до кінця свого життя проніс переконання, що нація програє, якщо не готова посилати своїх синів на свідому смерть. До речі, в останньому своєму виступі перед воїнами української армії, які щойно повернулися з російсько-українського фронту, Герой України саме про це й говорив. А ще висловив хлопцям захоплення від того, що їм вдасться побачити остаточний розпад імперії, якою є Російська Федерація.

Верховний суд УРСР замінив страту 15 роками ув'язнення – і Левко Лук'яненко поїхав у мордовські табори, лишивши опе-

члену дружину, з якою так і не встигли народити дітей. Згодом він часто жалкуватиме, що зашкодив звичайному жіночому щастю односельчанки Надії Бугаєвської, яка стала його першою дружиною.

Табори, попри нелюдські умови тримання, стають школою для українських політв'язнів – особливо для молодих повстанців, які були звичайними сільськими галицькими хлопцями і тут здобули високий рівень знань через спілкування із вченими людьми. Сам же Левко Лук'яненко остаточно позбувся соціалістичних переконань: «Будучи твердо на самостійницьких позиціях до арешту, я щодо соціального ладу не виробив був окремої концепції і вважав за можливе підвищувати життєвий

рівень громадян у межах «очищеного» від спотворень соціалістичного ладу».

...Якось так вкорінилося, що наших, українських героїв не можна порівнювати з героями інших націй. Скажімо, спробуйте порівняти нашого Шевченка з їхнім Пушкіним – і ви побачите щире нерозуміння вихованого метрополією українського інтелігента.

Тож нашого Левка з Хрипівки цілком доречно порівнювати не тільки з Нельсоном Манделою, але й з іншими видатними борцями за свободу ХХ століття. І якщо з Нельсоном Манделою можна порівнювати терміном ув'язнення, умовами (вони були співмірно однаковими, якщо брати Владімірський централ Лук'яненка і тюрму на острові Роббен Мандела), але й різниця була відчутною. Хоча би через те, що Нельсона Манделу обрали президентом ПАР, а українці свого Лук'яненка – ні. Відрізнялися вони і походженням – якщо Лук'яненко був сином звичайного поліського селянина, то Нельсон Мандела (справжнє ім'я – Роліхлахла Мандела) був сином члена королівської ради племені тембу і сам мав стати королівським радником. Лук'яненко, як і Мандела, близько стояв до збройної боротьби своєї нації і обидва зрозуміли більшу силу мирної боротьби. Щоправда, Мандела віддав значну данину комуністичним ідеям – та це й зрозуміло, бо в теорії, на відстані, вони значно привабливіші, ніж на практиці, яку бачив ще навіть дитячими очима Левко, син Грицька Лук'яненка.

...Півтора року між двома ув'язненнями на волі Левко Лук'яненко провів у Чернігові, де працював електриком в обласній дитячій лікарні. Створюється Українська Гельсинська Спілка і Левко Григорович не бариться її очолити. За вимоги дотримання підписаного Радянським Союзом

Президент України Петро Порошенко і Левко Лук'яненко під час церемонії вручення національної премії імені Тараса Шевченка 3 березня 2016 року

Заключного акта наради у Гельсинкі отримує 10 років ув'язнення.

Та це вже був значно вільніший час і про юриста Лук'яненка дізнається вільний світ, а з нього, через радіоголоси, дізнаються й українці. Радянський Союз в'яне і на переговорах з американцями радянське керівництво погоджується випустити політв'язнів, хоча офіційно їх в СРСР начебто й не було. Проте Левко Лук'яненко все ж лишається страшним для перебудованого керівництва СРСР і міністр закордонних справ Шеварднадзе заявляє, що про звільнення саме його мова йти не може.

Проте хід історії було не зупинити – і Левко Лук'яненко опиняється на свободі та поринає у вир політичної боротьби. У Галичині його обирають народним депутатом – і разом з однодумцями він активно розбудовує Українську республіканську партію.

Саме Левко Лук'яненко – так розпорядилася доля – стає автором Акта проголошення незалежності України (у співавторстві з буковинцем Леонтієм Сандуляком). Балотується на перших виборах Президента України. А потім стає

першим Надзвичайним і Повноважним послом України в Канаді – йому належить честь створення цього дипломатичного представництва в Країні Кленового Листя. Проте через незгоду з політикою уряду України подає у відставку, щоб повернутися на Батьківщину і знову продовжити політичну боротьбу.

Левко Лук'яненко вважав за свій обов'язок розповісти про всіх відомих йому героїв боротьби з комуністичним режимом, що зустрічав їх у тюрмах та концтаборах, адже ми, українці, так багато їх маємо і так мало про них знаємо. І він встиг виконати це своє завдання – тетралогія «3 часів неволі» вмістила портрети великого числа борців за нашу свободу.

Після смерті Героя України Левка Лук'яненка Президент заснував стипендію його імені, яка надаватиметься українським політв'язням, заперотореним до російських тюрем. А в Чернігові активно обговорюють позицію громадських діячів про перейменування вулиці імені Рокосовського, де він жив, на проспект імені Левка Лук'яненка.

Василь ЧЕПУРНИЙ

І ЛІЛІ ПУТ

І впала на царство Московитське благодать Господня! Приблизно місяць тому. Вдарив у бубни Кремлівський хор балааєчників, грянув на всю округу: «Слався, слався, Путін великий!» Щоправда, сам Владімір Владімірович на ту хвилину виглядав не таким вже й великим, бо бігав по Кремлю у шльопанцях, наспівуючи:

– Счастье вдруг, в тишине, постучало в двери...

Неужели ты ко мне? Верю и не верю.

Та й то сказати, величезну геополітичну перемогу отримала Москва над залятим Вашингтоном! Тримався, тримався президент США Дональд Трамп – і таки не втримався: зателефонував Владіміру Владіміровичу і попросив зустрічі десь на нейтральній території. Хай навіть у Хельсінкі.

Принаймні, так про цей факт відрапортувала російська преса.

Президент Московії, як відомо, людина толерантна і відмовляти нікому не любить: ні кримським і донецьким пенсіонерам-відставникам, прохавшим його «Путін – введі!», ні своєму американському

рався. Ну й правильно, не літаком же через Чорне море летіти. Головне, що дістався російський президент до американського і на дві години зачинився з ним в окремій кімнаті.

Про що вони там балакали – не знає ніхто. Крім, звичайно, російських журналістів, котрі арію «Слався, слався, Путін великий!» виконали не гірше хору балааєчників ще до закінчення зустрічі. Всі інші журналісти наївно сподівалися, що дізнаються про

колезі. Тож скинув він шльопанці, взув черевики з найбільшими каблуками, підтяг штани і поїхав на здибанку – приймати капітуляцію. Як він до Хельсінкі їхав – не знає ніхто, навіть його служба охорони. Кажуть, що верхи на Сергієві Шойгу через Північний полюс переби-

результати перемовин на підсумковій прес-конференції.

І ось прес-конференція почалася. Заклацали фотоапарати, що особисто Владіміру Владіміровичу завдало певних труднощів: при кожному клацанні йому доводилося підстрибувати, аби

хоча б на фото виглядати трохи вищим за Дональда Трампа. Так він всю прес-конференцію і прострибав. А ще ж треба було і говорити!

– З моїм американським колегою ми досягли повного взаємопорозуміння! – відхекує після чергового стрибка, заявив Володимир Путін.

– Я... – відгукнувся було Дональд Трамп, проте російський колега його перебив:

– Ми вирішили провести референдум на Донбасі!

– Я... – знову відгукнувся Дональд Трамп.

– А також погодилися, що санкції проти Росії шкодять не стільки їй, скільки тим, хто їх запровадив і тому їх необхідно терміново скасувати, – бадьоро закінчив промову російський президент, востаннє приземлившись на паркет.

– Я-я-я-я... – тільки й встиг сказати Дональд Трамп, як прес-конференція скінчилася.

Ох і раділи на Росії! Особливо на телеканалі «Росія». Там одразу ж пояснили нетямущим телегля-

дачам, що слово «я» німецькою означає «так» і Дональд Трамп, погоджуючись у всьому з Володимиром Володимировичем, використовував його замість рідного «йес», щоб зробити приємне відомому знавцеві арійської мови, котрим Володимир Володимирович і є.

Коли про це доповіли президентові США, здивуванню його не було меж!

– До чого тут німецька? – ніяк не міг второпати телевізійної логіки господар Білого дому. – Я йому щирою російською мовою намагався сказати, що я вперше чую і

про якість взаємопорозуміння, і про референдум, і про скасування санкцій. Але ж він мені слова не давав вставити, тріщав і тріщав. Та ще й скакав, мов те кенгуру.

На тому Господня благодать, що впала на царство Московитське, і скінчилася. А Конгрес США почав розгляд законопроекту за назвою «Акт про захист американської безпеки від агресії Кремля-2018», яким всі санкції проти Росії не тільки не скасовуються, а, навпаки, посилюються. Московію відкрито названо країною, що спонсорує міжнародний тероризм. Ось тут і почалося найцікавіше. Конгресмени ще не встигли дочитати той законопроект до кінця, як рубль звалився до 68 папірців за долар, «Аерофлот», який пом'янули в санкціях подешавшав на 11%, а «Сбербанк» – на 5,2%.

А разом з курсом рубля здувся і рейтинг довіри до кремлівського ліліпута – з 81% до 67%. Небагато, але приємно. Воно й зрозуміло, коли вміст холодильника все більше відрізняється від вмісту телевізора, якось не

до вставання з колін. Самими скрепами ситий не будеш.

Щоправда, так званий «прем'єр-міністр» Росії Дмитро Медведєв прийняв гордовиту позу, промугикав, мовляв, «санкції – це оголошення економічної війни» і пообіцяв відповідно відреагувати «економічними методами, політичними методами, а у разі необхідності й іншими методами». Налякавши таким чином американців до гикавки, прем'єр негайно продемонстрував, що він мав на увазі під «іншими методами»: попросив у них грошей на відбудову Сирії, яку самі ж росіяни і рознесли на щєбінку. Треба зазначити, що американці виявили

нечувану щедрість у відповідь на це прохання: дулю таки дали. А ось мак, щоб її посипати, порадили шукати десь в іншому місці.

Ну й що було робити? Довелося Владіміру Владіміровичу знову вирушати в дорогу. Тут ще й нагода випала: міністр зовнішніх справ Австрії Каріна Кнайсель запросила його на своє весілля. Звичайно, це не саміт «Великої вісімки», та все ж краще, ніж на самоті нудьгувати у кремлівських палатах. Як весільний подарунок видатний знавець арійської мови прихопив із собою Кубанський козячий хор з улюбленою піснею солдат вермахту часів Другої світової війни «Лілі Марлен». Можливо, когось і здивував такий вибір, та тільки не австрійську на-

речену. В уряді вона представляє «Австрійську партію свободи», засновану колишніми офіцерами СС і членами НСДАП. Один з її лідерів, Йорг Хайдер, відкрито хвалив Адольфа Гітлера і виправдовував його діяння, а нинішнього керівника, Хайнца-Кристіана Штрахе, звинувачують у прихильності до неонацизму і антисемітизму.

Втім, яке це значення має для Лілі Пута? Головне, нагодували добре і його самого, і хор, ще й продуктів дали на зворотню дорогу. Що не кажіть, а Росію в світі поважають. І її весільного президента. Ось тільки підстрибувати йому доводиться все частіше і все вище.

Олег ЯНОВСЬКИЙ

ПРОТИ ВОРОГІВ – КУЛІ. ПРОТИ КОРУПЦІЇ РОЗГОЛОС!

Повідом про випадки
зловживань

044 454 44 21

Корупція в армії вбиває!
НЕ ЗАЛИШАЙСЯ БАЙДУЖИМ

Виклади свої факти на

www.defence-anticor.in.ua

АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОГРАМА
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЦЕНТР
ПРОБЛЕМ ЗАПОБІГАННЯ
КОРУПЦІЇ У СЕКТОРІ
БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ОБОРОНИ
ІМ. І. ЧЕРНЯХОВСЬКОГО

МИ – УКРАЇНА

**АРМІЯ БОРОНИТЬ НАШУ ЗЕМЛЮ
МОВА БОРОНИТЬ НАШЕ СЕРЦЕ
ВІРА БОРОНИТЬ НАШУ ДУШУ**

Петро Порошенко

